

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Балан Олександр Сергійович

УДК 65.014.1:658.152:06.052(043.3/.5)

**УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПРИЙНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ
НА ПІДПРИЄМСТВАХ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ**

Спеціальність: 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Одеса – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському національному політехнічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант

доктор економічних наук, професор
Філіппова Світлана Валеріївна,
Одеський національний політехнічний університет,
директор Інституту бізнесу, економіки та інформаційних технологій.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Бузько Ірина Романівна,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля,
проректор з науково-педагогічної роботи;

доктор економічних наук, професор
Кузьмін Олег Євгенович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
директор навчально-наукового інституту економіки і менеджменту;

доктор економічних наук, професор
Ястремська Олена Миколаївна,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,
завідувач кафедри економіки, організації та планування діяльності підприємства.

Захист відбудеться «07» липня 2015 р. о 10³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.052.10 в Одеському національному політехнічному університеті за адресою: 65044, м. Одеса, проспект Шевченка, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного політехнічного університету за адресою: 65044, м. Одеса, проспект Шевченка, 1.

Автореферат розісланий «05» червня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.Б. Свінарьова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Нестабільність зовнішнього середовища на тлі глобалізації економіки та інформатизації суспільства значно змінила умови інвестиційної діяльності для вітчизняних підприємств виробничої сфери. Це ускладнило сутність інвестиційного рішення, яке з типового рішення щодо інвестування коштів на фінансовому ринку перетворилося на багатомірну сукупність управлінських рішень в розрізі функцій управління, життєвого циклу, факторів впливу, об'єктом яких є інвестиційний процес на підприємствах в нестабільному посткризовому середовищі. Водночас ускладнився процес прийняття інвестиційних рішень, оскільки: розширилося коло інвесторів, зростає кількість і різноманітність їх вимог; суттєво виріс обсяг інформації, потрібний для прийняття рішень, а час для їх прийняття скоротився до мінімуму. Внаслідок цього життєвий цикл інвестиційного проекту змінився з лінійного на сценарно-варіативний. Зазначене обумовлює необхідність змін методологічних підходів до управління процесом прийняття інвестиційних рішень, здатних створити спеціальні методичні та інформаційно-аналітичні інструменти на принципах інтерактивності, багатомірності, адаптивності та автоматизації.

Теоретичний базис управління прийняттям інвестиційних рішень розглядали відомі зарубіжні вчені Ф.Модільяні, Г.Марковиц, М.Міллер, Г.Саймон, П.Самуельсон, Д.Тобін, У.Шарп, які узагальнили неокласичний, кейнсіанський, інституціональний напрямки дослідження інвестиційної діяльності.

Вагомий внесок у розвиток теорії інвестицій та дослідження процесу прийняття управлінських рішень зробили вітчизняні науковці І.Александров, О.Амоша, І.Бланк, І.Бузько, А.Бутенко, Б.Данилишин, М.Долішній, В.Захарченко, О.Кузьмін, В.Лисюк, І.Лукинов, Ю.Макогон, А.Пересада, А.Рум'янець, В.Савчук, Н.Свірідова, А.Сухоруков, С.Філіппова, Н.Хрущ, О.Ястремська. Їх напрацювання розвивають як теорію обмеженої раціональності Г.Саймона, що обґрунтовує принцип адаптивності рішень, так і теорію кейнсіансько-неокласичного синтезу, що інтегрує дослідження економічних циклів, попиту, умов реалізації, які визначають реальний рівень виробництва, з дослідженнями факторів виробництва, розподілу та економічним прогнозуванням.

Однак, науковці не розглядають процес прийняття інвестиційних рішень з позиції розширеного трактування їх сутності, тому теоретико-методологічний базис управління процесом їх прийняття на підприємствах виробничої сфери в умовах нестабільності, глобалізації та інформатизації досі відсутній.

Зазначене актуалізує розробку теоретичних і методологічних підходів до управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери на принципах інтерактивності та інтегрованості систем управління інвестиційним проектом і підприємством, автоматизації, багатомірності та адаптивності, а також формування методичних рекомендацій та управлінських інструментів до функціональних блоків управління підприємством та інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття інвестиційних рішень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у відповідності до планів науково-дослідних робіт Одеського

національного політехнічного університету в рамках: *держбюджетних тем* «Управління трансформаційними процесами в промисловому секторі економіки України» (номер державної реєстрації 0105U007209, 2006-2008 рр.), де автором запропонована класифікація інвестиційних рішень при розробці та супроводі інвестиційного проекту промислового підприємства; «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації промислового сектору економіки України» (номер державної реєстрації 0106U013171, 2006-2008 рр.), де автором запропоновані елементи обліково-аналітичного забезпечення супроводу інвестиційних проектів виробничих підприємств; «Розробка теоретико-методологічних засад формування системи управлінського обліку та аналізу на рівні окремого підприємства, що інтегруються у обліково-аналітичну систему регіону» (номер державної реєстрації 0109U002625, 2008-2011 рр.), де автором розроблене інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття управлінських інвестиційних рішень; «Організаційно-економічне забезпечення комерціалізації результатів науково-технічних досліджень вищих навчальних закладів та їх наукових підрозділів, що сприяє інноваційному розвитку України» (номер державної реєстрації 0109U008455, 2010-2012 рр.), де автором розроблені моделі автоматизованого багатофункціонального інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття інвестиційних рішень та поведінки інвесторів; «Розробка теоретико-методологічних основ формування системи економічної безпеки підприємств структуротворних галузей реального сектора економіки з використанням чинника вартості» (номер державної реєстрації 0112U002912, 2011-2014 рр.), де автором запропонований сценарний підхід щодо управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери у відповідності з етапами життєвого циклу інвестиційного проекту; *госпдоговірних тем*: «Проведення діагностики стану та оцінка перспектив розвитку ПАТ «Будівельно-монтажне управління Енергобуд» (№ 1707-82, 2013-2014 рр.), «Оцінювання та планування джерел фінансування інноваційного розвитку промислового підприємства» (№ 1717-82, 2014р.), де автором застосована модель багатофункціонального інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття інвестиційних рішень (довідка № 942/05-06 від 16.04.2014 р.). Теми відповідають напряму Одеського національного політехнічного університету, що входить до переліку пріоритетних тематичних напрямів ВНЗ та наукових установ (затверджених наказом МОН України № 535 від 07.06.2011 р. (п. 4.1.11 додатку).

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає в розробленні теоретико-методологічного базису та методико-прикладних положень щодо управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери.

Досягнення мети роботи обумовило необхідність вирішення таких *завдань*:

– визначити зміст та взаємозв'язки основних понять та категорій, що стосуються управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери;

– проаналізувати та систематизувати класифікаційні ознаки процесу прийняття інвестиційних рішень, розробити класифікацію факторів впливу на процес прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери;

- визначити сутність життєвого циклу інвестиційного проекту, обґрунтувати його змінність та вплив на управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери;

- оцінити застосовність існуючих моделей і методів прийняття управлінських рішень відносно процесу прийняття інвестиційних рішень;

- обґрунтувати можливості існуючих управлінських технологій, зокрема інформаційно-аналітичного забезпечення, методи та моделі в процесі прийняття інвестиційних рішень та здійснити їх систематизацію;

- дослідити вплив та визначити причинно-наслідкові зв'язки факторів впливу на процес прийняття інвестиційних рішень та удосконалити методика їх оцінювання;

- сформувати та обґрунтувати концептуальні засади управління процесом прийняття інвестиційних рішень, які враховують фактори впливу на процес прийняття інвестиційних рішень, функціональні блоки управління, варіативність змін інвестиційного проекту та розвитку підприємства, розробити їх інструментальне забезпечення;

- розробити методологічний підхід до створення інформаційно-аналітичної системи прийняття інвестиційних рішень та багатофункціональну модель, яка врахує сценарність розвитку системи «проект-підприємство»;

- запропонувати методичний підхід до оцінювання альтернатив розвитку інвестиційного проекту підприємств виробничої сфери, спрямований на оцінку їх імовірності, в залежності від характеру змін життєвого циклу інвестиційного проекту;

- запропонувати науково-методичний підхід до формування інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери;

- розробити інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери.

Об'єктом дослідження є процес прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери.

Предмет дослідження складають теоретичні, методологічні та методичні засади управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять положення сучасних економічних концепцій управління, інформатизації, теорії систем, а також принципи теорій неокласичного синтезу, прийняття управлінських рішень, економічної теорії «Австрійської школи», еволюційної епістемології філософії, обмеженої раціональності, прагматично-орієнтованої комунікації, когнітивної психології та психолінгвістики, нейроекономіки. Для вирішення поставлених завдань використані такі методи: абстрактно-логічний аналіз та морфологічний аналіз – для уточнення понятійно-категорійного апарату теорії управління процесом прийняття інвестиційних рішень; узагальнення, систематизації, емпіричного дослідження – для розроблення теоретико-методичних положень щодо управління процесом прийняття інвестиційних рішень; економіко-статистичного – при аналізі

інвестиційної діяльності підприємств виробничої сфери України; порівняльного аналізу, експертних оцінок, індукції і дедукції, аналізу і синтезу – для визначення специфіки факторів впливу на процес прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери; класифікаційно-аналітичний – для виявлення факторів впливу на процес прийняття інвестиційних рішень; розрахунку інтегральних значень експертних оцінок – для визначення ступеню впливу факторів на процес прийняття інвестиційних рішень; моделювання – при виділенні компонентів процесу прийняття інвестиційних рішень і конкретизації взаємозв'язків між ними; інструментів аналізу Microsoft Excel – для формування інструментів інформаційно-аналітичної системи прийняття інвестиційних рішень з урахуванням життєвого циклу інвестиційних проектів та видів управлінської діяльності; нечіткої математики – для оцінки сценаріїв розвитку інвестиційних проектів та їх варіативності на стадіях життєвого циклу.

Інформаційну базу дослідження склали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, фахівців-практиків з теорій інвестування, прийняття управлінських рішень та управління підприємствами виробничої сфери, чинне законодавство, дані державної служби статистики України, звітності та відкриті матеріали діяльності підприємств виробничої сфери, результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні теоретико-методологічного базису та методичних положень і рекомендацій щодо управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери. Найбільш вагомими науковими результатами, що визначають новизну дослідження, є такі:

вперше:

– запропоновано та обґрунтовано концепцію управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери, зорієнтовану на варіативність розвитку інвестиційного проекту та підприємства, теоретико-методологічний базис якої інтегрується з інструментальним забезпеченням функціональних блоків управління, дозволяючи зменшувати вплив факторів на процес прийняття інвестиційних рішень;

– розроблено багатофункціональну адаптивну модель інформаційно-аналітичної системи прийняття інвестиційних рішень та методологічний підхід до її побудови, який ґрунтується на нерозривності сукупності управлінських процесів, необхідності врахування впливу факторів, етапності життєвого циклу та альтернативності розвитку інвестиційного проекту і підприємства виробничої сфери;

– запропоновано науково-методичний підхід до формування інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери, спрямований на зменшення впливу факторів на процес прийняття інвестиційних рішень в розрізі функціональних блоків управління за рахунок створення і застосування: а) при плануванні, моделюванні та аналізі показників інвестиційного проекту в залежності від сценаріїв його розвитку та факторів впливу на його життєвий цикл – багатофункціонального аналітичного забезпечення; б) при прогнозуванні поведінки інвестора – календаря інвестиційних перешкод та методики його побудови, що розкриває параметричну модель поведінки та реальну активність інвесторів;

удосконалено:

– методичний підхід до прийняття інвестиційних рішень в частині оцінювання ступеню імовірності альтернативних сценаріїв розвитку інвестиційного проекту підприємства виробничої сфери, який, на відміну від існуючих, враховує варіативність життєвого циклу інвестиційного проекту і фактори впливу на процес прийняття інвестиційних рішень, пропонує здійснювати попередній контроль інвестиційних проектів з оцінюванням їх найбільш ймовірних сценаріїв;

– процес оцінювання впливу факторів на процес прийняття інвестиційних рішень, який відрізняється тим, що визначає вагомість факторів за етапами життєвого циклу інвестиційного проекту в розрізі функціональних блоків управління, а також вимоги, критерії і принципи побудови інструментів інформаційно-аналітичної системи прийняття інвестиційних рішень для кожного етапу життєвого циклу інвестиційного проекту;

– науково-методичний підхід та інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери в частині: а) інструментарію інтеграції систем бюджетування інвестиційного проекту і підприємства, який, на відміну від інших, формує бюджети єдиним ланцюгом за принципами самостійності і консолідації управлінської інформації інвестиційного проекту та підприємства виробничої сфери, зв'язку бюджету підприємства з прогностичними та аналітичними процедурами розробки інвестиційного проекту; б) методики управління продажами, яка враховує взаємозв'язок підпроцесів за моделлю системи менеджменту якості підприємства, що дозволяє зорієнтувати процес продажів на потреби споживача і виконання завдань інвестиційного проекту; в) систему контролю виконання інвестиційного проекту на етапах його життєвого циклу, яка відрізняється тим, що розглядає рух капітальних інвестицій за основними етапами ЖЦ інвестиційного проекту підприємства, а її обліково-інформаційне методичне забезпечення дозволяє контролювати виконання інвестиційного проекту за кожною статтею його бюджету;

набули подальшого розвитку:

– категоріально-понятійний апарат теорії управління процесом прийняття інвестиційних рішень за рахунок розширення змісту поняття «інвестиційні рішення», яке, на відміну від існуючих трактувань, визначається як сукупність всіх управлінських рішень, об'єктом яких є інвестиційний процес та процес впровадження і супроводу інвестиційного проекту;

– класифікаційні засади процесу прийняття інвестиційних рішень в частині: 1) доповнення *класифікації інвестиційних рішень* ознакою «функціональний блок управління підприємством», що відповідає видам функціонального управління підприємством та розкриває економічний зміст калькуляції собівартості продукції; 2) *класифікації інвестицій* за ознакою «об'єкт інвестицій», що виділяє інвестиційні рішення щодо амортизації в інвестиційному проекті; 3) *класифікації факторів*, що впливають на процес прийняття інвестиційних рішень, за рахунок додання в групи факторів: а) економіко-управлінських – сезонності попиту, сировини та виробництва; наявності методик врахування етапів життєвого циклу

та наявності сертифікованих методик ISO; компетентності виконавців та розробників інвестиційних проектів; б) соціально-психологічних – емоційних чинників інвестора і засновника інвестиційного проекту; в) інформаційних – відстеження динаміки проекту в режимі реального часу; наявності програмного забезпечення та автоматизації процесу управління;

– характеристика життєвого циклу інвестиційного проекту як форми інвестування підприємств виробничої сфери, яка, на відміну від існуючих: враховує нелінійність розвитку інвестиційного проекту і адаптованість його сценаріїв; поділяє життєвий цикл ієрархічно на фази і стадії та виділяє серед останніх найбільш важливі для утворення витрат та доходів;

– наукове обґрунтування використання методів та моделей прийняття інвестиційних рішень, що доповнене їх систематизацією і характеристикою нормативних, предикативних, індуктивних і проблемно-орієнтованих моделей та евристичних і кількісних методів економічного обґрунтування рішень, а також методів математичного аналізу в якості найбільш застосованих з позиції життєвого циклу інвестиційного проекту;

– обґрунтування можливостей управлінських технологій та інформаційно-аналітичного забезпечення реалізувати методи і моделі в процесі прийняття інвестиційних рішень, яке відрізняється критеріями аналізу: циклічний характер впровадження інвестиційних рішень, варіативність розвитку інвестиційного проекту та підприємства, вартість управлінських технологій та інформаційно-аналітичного забезпечення, їх здатність роботи в режимі реального часу.

Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність результатів дисертації полягає у розробленні науково-обґрунтованих, методично-завершених рекомендацій щодо управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери, впроваджених на: ДП «Радіалка» (довідка № 02/10 від 10.12.2007 р.), ВАТ «Одеський коровай» (довідка № 03/842 від 27.12.2007 р., довідка № 03/616 від 14.10.2008 р.), СП «Витмарк-Україна» (довідка № 2586 від 16.12.2011р.), ПП «БІОФУЄЛЕНЕРДЖІ» (довідка № 2 від 02.07.2014 р.), ТОВ «Завод «Полігон» (довідка № 14 від 15.08.2014 р.), ТОВ «ВО Одесагрунтотомаш» (довідка № 12/2 від 20.08.2014 р.) Результати застосовані при підготовці «Концепції стратегічного розвитку «Одеса-2022» (лист № 532 від 20.02.2012 р.) та у діяльності Департаменту економічного розвитку і торгівлі Одеської обласної державної адміністрації (довідка №03.2-28/1623 від 06.10.14р.).

Матеріали дисертації використані у навчальному процесі Одеського національного політехнічного університету МОН України при підготовці навчально-методичних матеріалів дисциплін «Бізнес-планування», «Стратегічний та інноваційний менеджмент у сфері фінансово-економічної безпеки», «Фінанси підприємства», «Фінансовий менеджмент» (довідка № 248/82-07 від 03.02.2014 р.) та КНЦ «Політех-Консалт» Одеського національного політехнічного університету МОН України (довідка № 3 від 10.04.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до розробки методологічних і методико-прикладних положень щодо управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери. Всі наукові

результати, що викладені в дисертації, одержано автором особисто. З наукових публікацій, виданих в співавторстві, у роботі використані лише ті положення, які є результатом особистої роботи дисертанта. Конкретний внесок здобувача в цих роботах зазначений в авторефераті у переліку публікацій за темою дисертації. В даній роботі матеріали і висновки кандидатської дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Основні результати досліджень доповідались на 44 всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях і форумах (у т.ч. 8 у іноземних і тих, що включені в міжнародні наукометричні бази): I Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні перспективи розвитку України» (м. Дніпропетровськ, 2006 р.), I-VIII Всеукраїнських науково-практичних інтернет-конференціях «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України» (м. Одеса, 2007-2014 рр.), Науково-практичній конференції «Інформаційне забезпечення навчального процесу у вищій школі» (м. Одеса, 2007 р.), IV Міжнародній періодичній науково-практичній конференції «Альянс наук: вчений – вченому» (м. Дніпропетровськ, 2009 р.), V mezinárodní vědecko – praktická konference «Věda a vznik – 2009/2010» (Чехія, м. Прага, 2009 р.), 5-а международна научна практична конференция, «Бъдещето проблеми те на световната наука» (Болгарія, м. Софія, 2009 р.), I-VI науково-практичних інтернет-конференціях «Проблеми ринку та розвитку регіонів України в 21 столітті» (м. Одеса, 2009-2014 рр.), Міжнародній конференції «Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України» (м. Одеса, 2010 р.), Сьомій всеукраїнській науково-практичній конференції для викладачів, аспірантів та молодих вчених «Автоматизовані системи управління підприємством з використання програмного забезпечення СП «Парус-України»: стан, проблеми, перспективи» (м. Донецьк, 2011 р.), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Стан, проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю у контексті сучасних концепцій управління» (м. Львів, 2011 р.), Міжнародній конференції «Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аудиту і аналізу в контексті євроінтеграції» (м. Одеса, 2011 р.), XV-XVIII Всеукраїнських науково-методичних конференціях «Проблеми економічної кібернетики» (м. Донецьк, 2010 р., м. Одеса, 2011-2012 рр., м. Партеніт, 2013 р.), Міжнародному науково-практичному Форумі «Наука і бізнес – основа розвитку економіки», (м. Дніпропетровськ, 2012 р.), Міжнародному науково-технічному семінарі «Організація системи венчурного бізнесу та комерціалізація результатів наукових досліджень» (м. Одеса, 2011 р.), II Міжнародній інтернет-конференції «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту» (м. Одеса, 2013 р.), 9-а международна научна практична конференция «Динамиката на съвременната наука» (Болгарія, м. Софія, 2013 р.), IX mezinárodní vědecko – praktická konference «Aktuální vymoženosti vědy – 2013» (Чехія, м. Прага, 2013 р.), IX Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Actualne problem nowoczesnych nauk – 2013» (Польща, м. Перемишль, 2013 р.), Науковій конференції навчально-наукового комплексу «Академія» «Актуальні проблеми післякризового відновлення економіки України» (м. Львів, 2013 р.), Міжнародній «Українсько-японській конференції з питань науково-промислового співробітництва» (м. Одеса, 2013 р.), Міжнародній

науково-практичній конференції «Перспективи економічної інтеграції: бачення наукової молоді» (м. Одеса, 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та організаційно-методичні засади надання електронних послуг в системі е-урядування» (м. Одеса, 2014 р.), Десятій міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток наукових досліджень 2014» (м. Полтава, 2014 р.), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту: стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 2014 р.), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: проблеми теорії та практики» (м. Полтава, 2014 р.), XXIV Економічному Форумі (Польща, м. Криниця Здруй, 2014 р.), Всеукраїнській конференції «Фінансова безпека аграрного бізнесу» (м. Житомир, 2014 р.), X International scientific and practical conference «Conduct of modern science» (Велика Британія, м. Шеффілд, 2014 р.), VII Інвестиційному Форумі (Польща, м. Тарнов, 2014 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 58 праць, зокрема 4 монографії (2 з яких одноосібні), 25 статей у наукових фахових виданнях (у т.ч. 18 – у наукових журналах, 7 – у збірниках наукових праць, 8 – у виданнях, що включені в міжнародні наукометричні бази); 1 стаття у міжнародному виданні, що включено в міжнародні наукометричні бази; 1 стаття в інших виданнях, 24 тези доповіді у збірниках матеріалів конференції, 3 навчальних посібника. Отримано 2 авторських свідоцтва. Загальний обсяг публікацій складає 75,59 д.а., з яких 53,72 д.а. належать особисто автору.

Структура і обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел з 444 найменувань на 45 сторінках, 7 додатків на 45 сторінках. Повний обсяг дисертації – 496 сторінок, з них 341 сторінки основного тексту. Робота містить 77 таблиць, з яких 46 займають повні сторінки, 106 рисунків, з яких 19 займають повні сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, викладено наукову новизну, практичне значення, дані про апробацію результатів дослідження і публікації.

У **першому розділі** – «Теоретичні засади управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери» – досліджено сутнісні характеристики інвестиційних рішень, висвітлено особливості управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери.

Інвестиційний процес підприємств виробничої сфери супроводжується процесом прийняття інвестиційних рішень (ІР), які регулюють рух, розподіл та використання інвестицій. Обидва процеси змінюються внаслідок інформатизації суспільства, глобалізації економіки, швидких змін середовища, що вимагає удосконалення механізмів залучення та використання інвестицій і дотримання ІР у режимі реального часу. Інвестиції є об'єктом інвестиційного процесу, на розуміння сутності та ролі яких суб'єктом впливає його позиція: а) інвестора – це

вкладення власного капіталу в інвестиційний проект; б) підприємства-ініціатора інвестиційного проекту – інструмент розвитку виробництва і підвищення вартості підприємства; держави – приріст ВВП. Всі три підходи визнають інвестиції першим найважливішим і необхідним фактором інвестиційного процесу, які найчастіше приймають форму капітальних. Це: для суспільства в загальноекономічному аспекті – основний капітал; для підприємства – вартість ресурсів, спрямованих на відтворення необоротних активів, що утворює капітальні інвестиції для розширення або побудови нових потужностей. Останні втілюються в таку специфічну форму інвестування підприємства як *інвестиційний проект (ІП)*, під яким пропонується розуміти комплекс людських, технічних і фінансових ресурсів, які використовуються для досягнення поставлених цілей або реалізації ідей власника, з його документальним, методичним, інформаційним та організаційним забезпеченням, зі своїм життєвим циклом і тенденціями розвитку.

ІР в рамках інвестиційного процесу взагалі і ІП, зокрема, мають ознаки, які дозволяють ототожнювати їх з управлінськими рішеннями, що дозволяє розширити їх теоретичний базис, побудувати класифікацію та визначити фактори, які впливають на їх прийняття. *ІР – це комплексні управлінські рішення стратегічного характеру у всіх функціональних блоках управління підприємства, розраховані на тривалий період часу, спрямовані на розробку, впровадження і супровід ІП від ідеї до його повної реалізації.* Суб'єктами ІР є інвестори, фінансові менеджери підприємств виробничої сфери та владні структури. З цього погляду ІР є сукупністю управлінських рішень, об'єктом прийняття яких є інвестиційний процес взагалі та процес впровадження та супроводу ІП зокрема.

Останнім часом у процесі прийняття ІР відбулися багатоаспектні якісні зміни: по-перше, розширився зміст ІР – на підприємствах виробничої сфери вони охоплюють різні функціональні блоки управлінської діяльності; по-друге, сформувалися нові управлінські інструменти на основі ІТ-технологій, математичних методів прийняття рішень, нових концепцій планування та управління інвестиційними проектами, а також нових підходів до управління на базі постулатів прагматично орієнтованої комунікації, когнітивної психології та психолінгвістики; по-третє, значно зменшилася кількість інвесторів внаслідок нестабільності політичного середовища: по-четверте, сучасні інвестори все частіше розподіляють свої інтереси за сферами та видами діяльності підприємств.

Тому прийняття ІР в процесі інвестиційного проекту можна розглядати як складний багатомірний процес, який має цілісно охоплювати життєвий цикл проекту (ЖЦ) з його нелінійними процесами (від формування ідеї та пошуку інвестора до реалізації продукції та окупності проекту) та містить в собі постійні ітерації, які можуть його циклічно затримувати. Точки ітерацій життєвого циклу характеризуються формуванням сценаріїв розвитку ІП та дією факторів впливу на процес прийняття ІР.

Узагальнення і систематизація існуючих підходів до класифікації інвестицій дозволили охопити всі сучасні інвестиційні процеси на підприємствах виробничої сфери, встановити їх особливості, що впливають на процес прийняття ІР. Обґрунтовано, що існуючі класифікації інвестицій та інвестиційних рішень

доцільно доповнити ознаками: *класифікацію інвестицій* – об’єкт інвестицій, що виділяє інвестиційні рішення щодо амортизації в інвестиційному проекті; *класифікацію інвестиційних рішень* – функціональний блок управління підприємством, що враховує функціональність управління та економічний зміст калькуляції собівартості продукції в проекті, дозволяє виділити технологічні, виробничі, збутові та адміністративні ІР.

Запропонована класифікація інвестиційних рішень, які мають місце при реалізації інвестиційних проектів підприємств виробничої сфери, є важливою для розуміння сутності управління процесом прийняття інвестиційних рішень, оскільки майже всі систематизовані ознаки (48 з 51) не суперечать принципу дотримання режиму реального часу, лише дві незастосовні в умовах зростання нестабільності середовища.

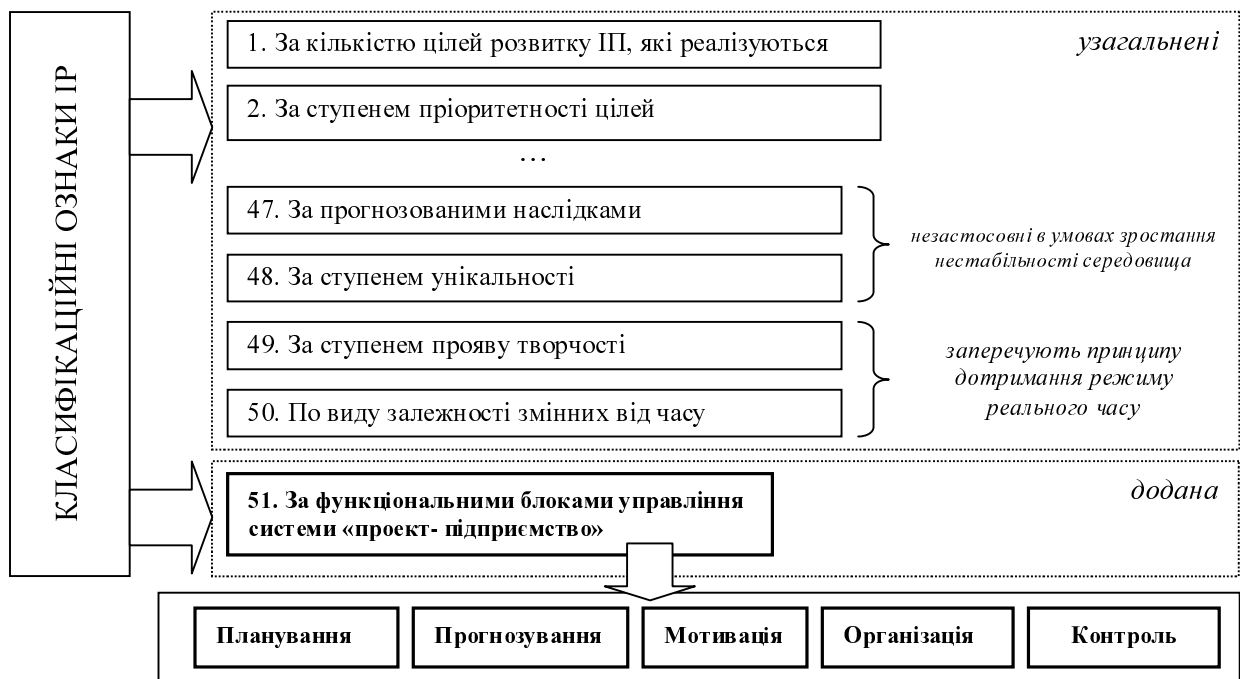

Рисунок 1 – Класифікація інвестиційних рішень, що мають місце при реалізації інвестиційних проектів підприємств виробничої сфери (фрагмент)

При прийнятті ІР у кожному функціональному блоці управління підприємством і на кожному етапі ЖЦ ІП потрібні різні інструменти, тому результат цього процесу має бути інтегрований в єдину інформаційну базу, а сценарне застосування інформаційно-аналітичного забезпечення та методики прогнозування забезпечуватимуть прийняття найбільш ефективного ІР.

Класифікацію факторів, що впливають на процес прийняття інвестиційних рішень, доцільно доповнити у групах факторів: а) економіко-управлінських – за рахунок додання сезонності попиту, сировини та виробництва; наявності методик врахування етапів життєвого циклу та наявності сертифікованих методик ISO; компетентності виконавців та розробників інвестиційних проектів; б) соціально-психологічних – емоційних чинників інвестора і засновника інвестиційного проекту; в) інформаційних – відстеження динаміки проекту в режимі реального часу; наявності програмного забезпечення та автоматизації процесу управління.

Аналіз сили впливу факторів та його врахування під час розробки, супроводу та впровадження ІП дозволяють сформулювати концептуальні засади побудови управлінських інструментів, використання яких дозволить нівелювати дію цих факторів. А враховуючи людський фактор впливу на процес прийняття ІР, режим реального часу та відносну самостійність розвитку ІП, вважаємо за необхідне розглядати інвестиційний процес як цілісну багатовимірну систему простору-часу.

Означені зміни класифікаційних засад та категорійно-понятійного апарату створюють передумови до зміни методології управління. Тому *робочою гіпотезою дослідження* є таке твердження: управління процесом прийняття ІР на підприємствах виробничої сфери в умовах нестабільності середовища, глобалізації економіки та інформатизації суспільства має здійснюватися на принципах багатомірності, адаптивності, інтерактивності та автоматизації за етапами ЖЦ ІП і містити відповідний інструментарій, який дозволить сценарно управляти цим процесом.

У другому розділі – **«Моделі і методи прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери»** – досліджено сучасні управлінські технології та інформаційно-аналітичне забезпечення, їх застосовність щодо реалізації методів і моделей в процесі прийняття інвестиційних рішень.

Дослідженням сучасних теоретичних підходів до інвестиційного процесу встановлено, що теоретичний базис управління процесом прийняття інвестиційних рішень доцільно сформулювати на основі теорії життєвого циклу інвестиційного проекту, оскільки це дозволяє враховувати: а) багатомірність і сценарність розвитку ІП у процесі прийняття ІР на підприємствах виробничої сфери; б) тісний взаємозв'язок життєвих циклів ІП і підприємства, що утворює систему «проект-підприємство».

Зазначене надає можливість визначити ЖЦ ІП як нелінійний процес поступового проходження інвестиційним проектом шляху від стадії формулювання інвестиційної ідеї до моменту її досягнення, яке можливо у стадіях ІІ(5), ІІІ(1), ІІІ(2), або після зміни мети і цілей ІП – у стадіях ІІІ(3), V(1) (рис. 2).

Фази	Стадії інвестиційного проекту	Код
I. Передінвестиційна	1. Формулювання ідеї інвестиційного проекту.	I(1)
	2. Розробка концепції проекту.	I(2)
	3. Аналіз зовнішнього середовища.	I(3)
	4. Оцінка життєдіяльності проекту.	I(4)
	5. Планування проекту.	I(5)
II. Інвестиційна	1. Обґрунтування інвестицій.	II(1)
	2. Отримання інвестицій.	II(2)
	3. Реалізація технічної частини проекту.	II(3)
	4. Формування підприємства.	II(4)
	5. Початок функціонування підприємства.	II(5)
III. Експлуатаційна	1. Основна діяльність – зростання.	III(1)
	2. Основна діяльність – зрілість.	III(2)
	3. Основна діяльність – спад.	III(3)
IV. Реорганізаційна	1. Аналіз можливостей реорганізації чи реструктуризації організації.	IV(1)
	2. Реорганізація.	IV(2)
	3. Аналіз результатів реорганізації.	IV(3)
V. Ліквідаційна	1. Початок ліквідації підприємства / продовження діяльності після реорганізації.	V(1)
	2. Процес виходу з проекту.	V(2)
	3. Закриття проекту.	V(3)

Рисунок 2 – Систематизація етапів життєвого циклу інвестиційного проекту

Відповідно, тривалість ЖЦ ІП – це період часу, за який інвестиційний проект змінюється від ідеї до закриття. Найбільш важливими серед стадій та фаз є ІІ(3) та ІІ(5), оскільки в них утворюються перші витрати та доходи ІП, що дає змогу порівняти планові показники з фактичними, оцінити відхилення та прийняти необхідні рішення щодо їх усунення.

Нелінійність процесу обумовлена варіативністю розвитку ЖЦ ІП, яка може приймати умовно-лінійний, мережевий, песимістичний та реорганізаційні (до 25 варіацій) види, формуючи його сценарну структуру (рис. 3).

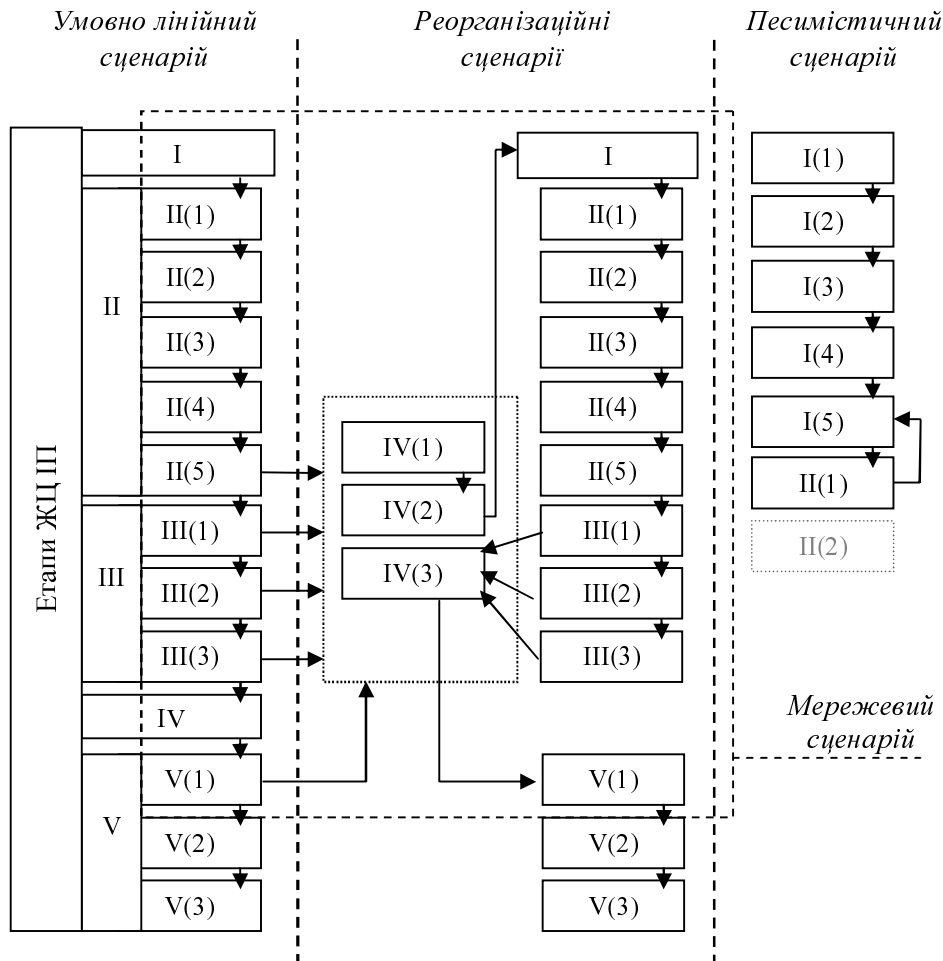

Рисунок 3 – Сценарна структура життєвого циклу інвестиційного проекту

Вона впливає на процес управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери в частині вибору методів, моделей та інструментарію прийняття ІР для врахування факторів впливу за стадіями ЖЦ ІП.

Систематизація та групування існуючих методів та моделей прийняття управлінських рішень визначили найбільш застосовні у процесі прийняття інвестиційних рішень. Серед моделей – це нормативні, предикативні, індуктивні і проблемно-орієнтовані, а серед методів – кількісні, евристичні та методи математичного аналізу, оскільки вони є найбільш прийнятними для автоматизації з тих, що використовуються у функціональних блоках управління. Проте їх поодиноке використання без засобів автоматизації ускладнює процес прийняття ІР, знижує багатофункціональність їх застосовності та унеможливорює режим «реального часу», тому що не враховує багатомірну сукупність управлінських

рішень в розрізі функцій управління, етапів життєвого циклу, факторів впливу.

Нажаль, наявні на вітчизняному ринку програмні продукти не здатні реалізувати означені методи та моделі, оскільки не враховують: циклічний характер впровадження ІП, що за певних умов ризикує стати нескінченним; сценарність розвитку системи «проект-підприємство»; можливість режиму «реального часу»; вартісний критерій (табл. 1).

Таблиця 1 – Фрагмент порівняльного аналізу існуючого програмного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень

Вимоги до програмного забезпечення	Програмне забезпечення прийняття ІР						
	Project Experts	COMFAR	Інвестор	Альт-Інвест	Pillar	PROSPIN	ТЕО-Інвест
1. Основні вимоги до можливостей:	Відповідність вимогам						
– проводити розрахунок і всебічний аналіз бізнес-плану ІП	±	±	+	±	+	±	+
– проводити порівняльну оцінку для відбору найбільш перспективного варіанту проекту	-	+	+	+	-	+	+
– <i>врахування циклічності впровадження ІП</i>	-	-	-	-	-	-	-
– <i>врахування сценарності ЖЦ ІП</i>	-	-	-	-	-	-	-
– <i>можливість режиму «реального часу»</i>	-	±	-	-	-	-	-
– формувати документацію за проектом для представлення її потенційному інвесторові або кредиторіві	+	±	+	+	+	±	+
2. Вимоги щодо функціональних можливостей:							
– використання методики розрахунку, заснованої на імітаційній моделі грошових потоків	+	+	+	+	+	+	+
– комплексний підхід до вирішення різних аспектів інвестиційного проектування (планування інвестиційної, операційної та фінансової діяльності, порівняльний аналіз)	+, -	+	+,+	+,+	+,+	±, ±	+,+
– <i>варіативність стандартів оформлення</i>	-	-	-	-	-	-	-
– аналітичні можливості (повнота набору показників)	±	±	+	±	+	±	+
3. Експлуатаційні і технічні вимоги:							
– сумісність з операційними системами	+	+	+	+	+	+	+
– можливість передачі даних в стандартні програми MS Excel	+	±	-	+	-	±	-
– мова програмування, лояльність до апаратного забезпечення	+	+	+	+	+	+	+
– показник помилкових дій користувача при введенні даних	-	+	+	-	-	+	-
– багатовіконний режим введення і відображення даних	-	-	+	+	+	-	+
– можливість додаткових налаштувань під потреби ІП	+	+	±	-	+	-	-
4. Середня ринкова ціна (ум. од. за одне робоче місце)	2200	4400	960	1000	2000	-	1000

(+) – відповідає вимогам; (-) – не відповідає вимогам; (±) – частково відповідає вимогам

Разом з недостатністю висококваліфікованого персоналу на підприємствах виробничої сфери це вимагає розроблення багатofункціонального і доступного у придбанні інформаційно-аналітичного забезпечення, здатного взяти на себе деякі функції персоналу для прискорення процесу прийняття ІР.

У третьому розділі – «Домінанти та складові прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери» – досліджено нормативне забезпечення функціонування підприємств виробничої сфери, тенденції інвестиційних процесів в Україні та вплив факторів на процес прийняття ІР.

Аналіз діяльності підприємств виробничої сфери Одеського регіону довів сценарність розвитку системи «проект-підприємство» та дозволив виділити чотири основних альтернативні сценарії розвитку ІП, які представлені на прикладі підприємств виробничої сфери, життєвий цикл яких та життєвий цикл їх інвестиційних проектів знаходяться на різних стадіях розвитку (табл. 2).

Таблиця 2 – Показники господарської діяльності вибірки підприємств виробничої сфери та характеристика їх інвестиційних проектів

ПОКАЗНИКИ	ПІДПРИЄМСТВА ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ											
	ТОВ «Одеський коровай»			ТОВ «Завод Полігон»			ТОВ ВО «Одесагрунтоташ»			ПП БІОФУСЛЕНЕРДЖІ		
1. Рік	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010*	2011*	2012	2010*	2011*	2012*
2. Коефіцієнт зносу основних засобів	0,85	0,55	0,45	0,13	0,21	0,25	0,53	0,57	0,59	0,00	0,02
3. Фондовіддача, грн./грн.	5,74	4,59	4,12	4,50	5,60	5,30	4,28	3,43	3,42	8,01
4. Фондомісткість, грн./грн.	0,17	0,22	0,24	0,22	0,18	0,19	0,23	0,29	0,29	0,13
5. Рівень співвідношення кредиторської до дебіторської заборгованості	27,77	19,34	12,17	2,23	1,88	1,85	0,92	0,94	1,65
6. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,68	1,12	1,93	0,2	0,03	0,04	0,15	0,24	0,06
7. Рентабельність реалізованої продукції, %	7,8	6,86	6,74	5,33	5,26	0,38	6,86	7,19	2,69	0,0	28,0
8. Стадія ЖЦ ІП	ІІ(1)			ІІ(1)			І(1)-ІІ(3)		ІІ(4)-ІІ(5)		І(1)-ІІ(2)	
9. Характеристика підприємства	виробництво	хлібобулочних виробів			сільськогосподарської техніки					біопалива з органічних відходів		
	тип виробництва	серійне					одиничне, індивідуальне			відсутнє		
	етап ІП	розробив, впровадив та експлуатує кілька ІП			пошук інвестора			пошук партнера для розширення виробництва		пошук інвестора		
10. Стадія ЖЦ підприємства на початку ІП	ІІ(3)			ІІ(1)			І(4)			І(1)		
11. Характеристика ІП	нові виробничі потужності діючого виробництва			розширення асортименту виробництва			реконструкція виробництва			нове виробництво		
12. Джерело інвестицій	змішані			власні			змішані			змішані		
13. Рік початку ІП	2005			2008			2010			2010		
* - плановий показник бізнес-плану												

Дослідження процесу прийняття ІР на підприємствах Одеського регіону дозволяє стверджувати, що функціональні блоки управлінської діяльності є чинником прийняття ІР, а фактори впливу на процес прийняття ІР співвідносяться з функціональними блоками управлінської діяльності. Тому для оцінки сили впливу факторів на процес прийняття ІР типову методику експертних оцінок доповнено додатковими етапами – ранжуванням факторів по етапах ЖЦ ІП (табл. 3) та по функціональних блоках управління (табл. 4).

Таблиця 3 – Фрагмент переліку факторів впливу на процес прийняття ІР

Фази ЖЦ ІП	Стадії ЖЦ ІП	Основні фактори, що потребують зменшення впливу
І	I(1)	недостатність професійної підготовки авторів ідей інвестиційного проекту; труднощі у підборі кваліфікованого персоналу для розробки проекту; неспроможність коректно оцінити масштаб проекту; несприятливість зовнішнього середовища (політична та економічна ситуація);
	I(2)	
	I(3)	
	I(4)	
	I(5)	невизначеність вимог щодо структури документації проекту та їх циклічна зміна; відстеження динаміки проекту в режимі реального часу;
...		
ІІІ	ІІІ(2)	розгалужена структура споживачів, широкий асортимент;
	ІІІ(3)	перехід до серійного виробництва; рух центрів формування прибутку;
ІV	ІV(1)	несприятливість зовнішнього середовища; зміна керівництвом мети діяльності та цілей розвитку;
	ІV(2)	
	ІV(3)	
V	V(1)	поява нової бізнес-ідеї; зміна зовнішнього середовища.
	V(2)	
	V(3)	

Таблиця 4 – Експертна оцінка впливу факторів на процес прийняття ІР, бали

Функціональні блоки управління	Фактори впливу				
	невизначеність вимог щодо структури документації проекту та їх циклічна зміна	відстеження динаміки проекту в режимі реального часу	ризик змін умов реалізації проекту	необхідність формування системи управління об'єктом інвестування	відхилення фактичних показників проекту від запланованих
1. Планування	5	5	4	1	5
2. Прогнозування	5	5	4	1	5
3. Мотивація	3	5	2	4	2
4. Організація	2	5	2	5	2
5. Контроль	3	5	4	3	5

Апробація методики показала, що до факторів, які найбільш впливають на процес прийняття ІР на підприємствах виробничої сфери, 65,9% респондентів віднесли 19, причому 11 з них визнані найбільш суттєвими (рис. 4). Отримані оцінки дозволили інтерпретувати силу впливу факторів на процес прийняття ІР та сформувавши перелік вимог, критеріїв і принципів побудови інструментів інформаційно-аналітичної системи прийняття інвестиційних рішень.

Одночасно можна стверджувати про існування специфічного зв'язку «фактори впливу – функціональні блоки управлінської діяльності – етап ЖЦ ІП».

Також встановлено, що сучасне нормативно-правове забезпечення не стимулює інвестиційні процеси вітчизняних підприємств виробничої сфери, проте є достатнім для їх розвитку. Більшість аспектів інвестиційної діяльності в Україні регламентовано чинним законодавством, тому можна стверджувати, що існуючої нормативно-правової бази достатньо для управління процесом прийняття ІР.

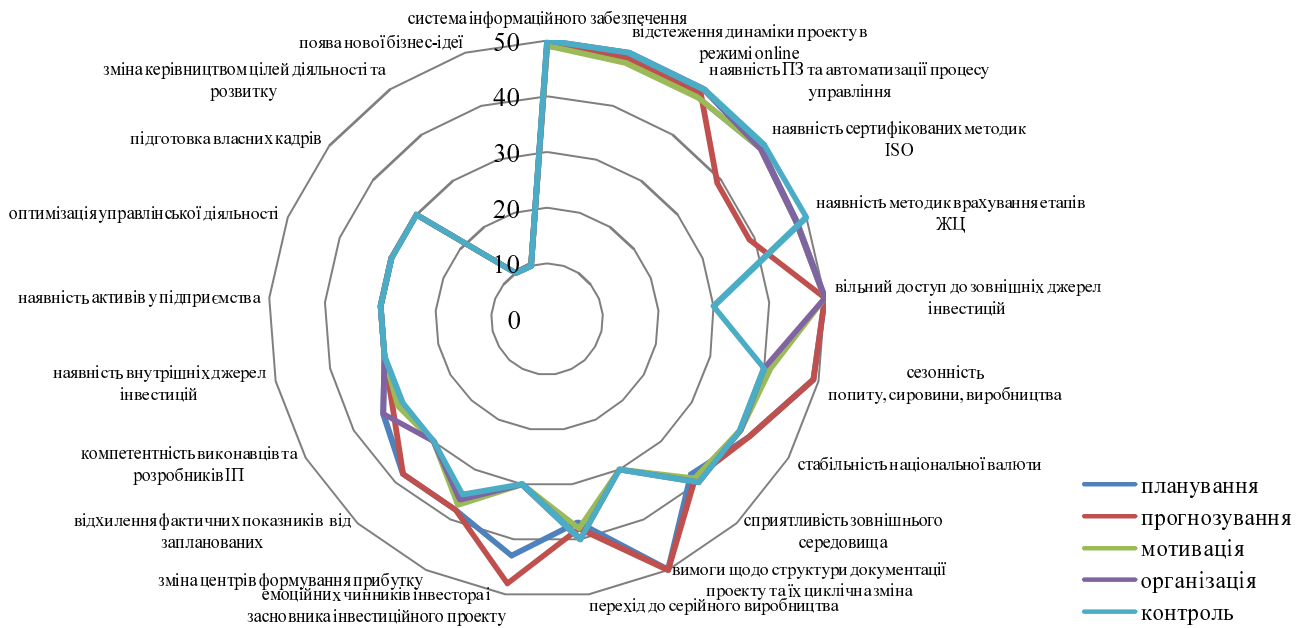

Рисунок 4 – Суттєвість впливу факторів на процес прийняття ІР за думкою суб'єктів функціональних блоків управління

Таким чином, у підприємств виробничої сфери є потреба та об'єктивна необхідність розробки нової концепції та відповідних інструментів інформаційно-аналітичної системи управління процесом прийняття ІР, які дозволять нівелювати встановлені фактори впливу, тому робоча гіпотеза дисертації має вагомні аргументи на підтримку.

В четвертому розділі – «Управління процесом прийняття інвестиційних рішень на етапах життєвого циклу інвестиційного проекту» – розроблені та обґрунтовані концептуальні засади управління процесом прийняття інвестиційних рішень, які містять концепцію управління процесом прийняття ІР та інструментальне забезпечення функціональних блоків управління підприємств виробничої сфери.

Концепція визнає багатомірність інвестиційного процесу в просторі-часі і наявність зв'язку «фактори впливу – функціональні блоки управлінської діяльності – етап ЖЦ», враховує фактори впливу на процес прийняття інвестиційних рішень, функціональні блоки управління, варіативність змін інвестиційного проекту та розвитку підприємства, тому дозволяє врахувати варіативність розвитку системи «проект-підприємство» та зменшити вплив факторів на процес прийняття ІР. Її об'єктом виступає процес прийняття ІР на підприємствах виробничої сфери, а ідея полягає в тому, що управління цим процесом має здійснюватися за етапами ЖЦ ІП за допомогою відповідного інструментарію управління, який дозволить врахувати (або нівелювати) на цих етапах фактори впливу на процес прийняття ІР в розрізі функціональних блоків управління (планування, прогнозування, мотивація, організація, контроль).

Концепція висвітлює чотири явища: функціональні блоки управління; фактори впливу на процес прийняття ІР за стадіями його ЖЦ; інструменти управління процесом прийняття інвестиційних рішень; компетентнісні засади управління процесом прийняття ІР (рис. 5).

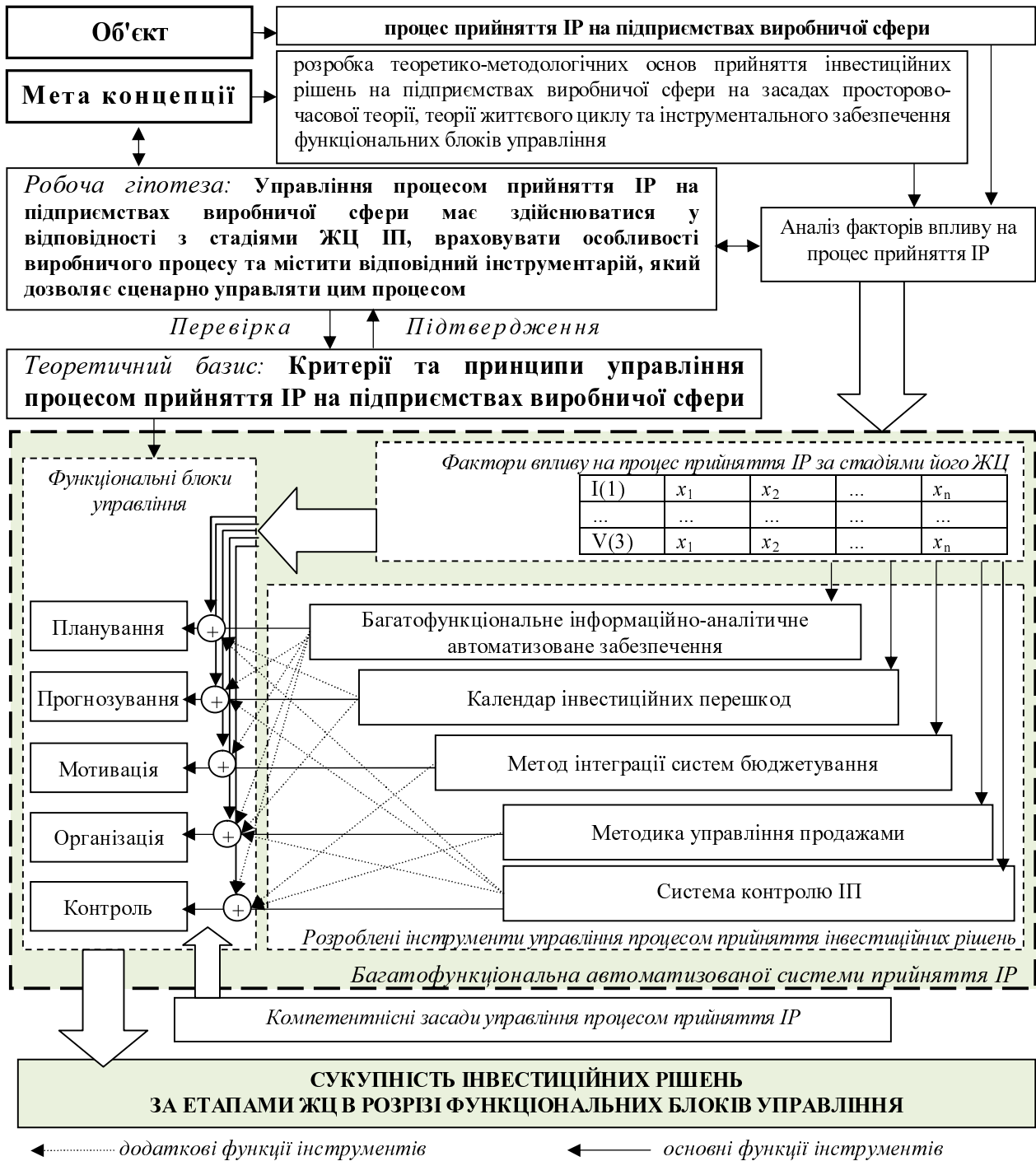

Рисунок 5 – Концепція управління процесом прийняття інвестиційних рішень

Фактори впливу на процес прийняття ІР, відповідно їх теоретичному узагальненню та аналізу ступеню впливу згруповані у двомірний масив даних. Типовими факторами є: а) економіко-управлінські – наявність сертифікованих методик ІСО (236 балів); наявність методик врахування етапів ЖЦ (233 бала); вільний доступ до зовнішніх джерел інвестицій (230 балів); сезонність попиту, сировини, виробництва (219 балів); перехід до серійного виробництва (193 бала); зміна центрів прибутку (184 бала); відхилення фактичних показників від планових (166 балів); б) соціально-психологічні – емоційні чинники засновника інвестиційного проекту та інвестора (181 бал); в) інформаційні – наявність системи інформаційного забезпечення (247 балів); відстеження динаміки проекту

в режимі реального часу (246 балів); наявність програмного забезпечення і автоматизації управління (245 балів); г) зовнішні – стабільність національної валюти (204 бала); сприятливість зовнішнього середовища (196 балів); вимоги щодо структури документації проекту та їх циклічна зміна (190 балів).

До функціональних блоків управління підприємств виробничої сфери належать: планування, прогнозування, мотивація, організація, контроль, з яких планування для інвестиційної діяльності є базовою функцією. Особлива увага в цьому блоці має приділятися фінансово-економічному плануванню, повнота і якість якого є передумовою застосування отриманих масивів даних іншими функціональними блоками. Функціонал блоку прогнозування утворює діяльність в напрямках прогнозування фінансово-економічних показників ІП та прогнозування поведінки інвестора. Функціональний блок мотивації охоплює мотивацію інвесторів і підприємства щодо провадження ІП. Блок організації охоплює організацію робіт щодо виконання ІП від побудови технологічної схеми до реалізації готової продукції. В сучасних теоріях управління блок контролю є ширшим і містить підблоки обліку і аудиту. Оскільки останні регулюються власними законодавчими актами і стандартами, пропонуємо обмежити даний блок лише функцією контролю, яка спирається на існуючу на підприємстві підсистему обліку, зміна якої частіше є недоцільною або неможливою.

В якості інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення управління процесом прийняття інвестиційних рішень пропонуються: багатофункціональне інформаційно-аналітичне автоматизоване забезпечення; календар інвестиційних перешкод; метод інтеграції систем бюджетування; методика управління продажами; система контролю ІП.

Перші три явища концепції є основними, а четверте – компетентнісні засади управління процесом прийняття ІР – обумовлено потребою змін в підготовці персоналу, є допоміжним і забезпечує необхідні умови застосування інструментарію концепції. Їх описує багатофункціональна адаптивна модель інформаційно-аналітичної системи прийняття ІР, яка враховує орієнтування концепції на варіативність розвитку інвестиційного проекту та підприємства, оскільки ґрунтується на кінетичній сукупності управлінських процесів, нерозривних в часі, коли виконання всіх операцій погоджено з параметрами інформаційно-аналітичного забезпечення, сферами діяльності підприємства, стадією життєвого циклу інвестиційного проекту та факторами впливу на процес прийняття інвестиційних рішень.

Запропонована концепція для оцінювання життєздатності, доцільності реалізації і прийнятності в розрізі функціональних блоків управління ІП передбачає використання критеріїв прийняття ІР. Їх систематизація по функціональних блоках управлінської діяльності підприємства виробничої сфери дозволила запропонувати схему впливу критеріїв багатофункціональної автоматизованої системи прийняття ІР, а змістовна характеристика основних явищ концепції дозволила сформулювати завдання до функціоналу та теоретичні засади побудови інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття ІР за етапами ЖЦ ІП (табл. 5).

Необхідність розробки багатофункціональної автоматизованої системи прийняття ІР (БАМІАСІР) обумовлює робоча гіпотеза дослідження.

Таблиця 5 – Фрагмент переліку завдань до основного функціоналу інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття ІР за етапами ЖЦ ІІІ

ЖЦ ІІІ		Основні фактори, що потребують зменшення або нівелювання впливу	Запропонований інструмент
Фази	Стадії		
I	I(1)	– Недостатність професійної підготовки авторів ідеї інвестиційного проекту; – труднощі у підборі кваліфікованого персоналу для розробки проекту;	– Компетентнісні засади управління процесом прийняття ІР; – календар інвестиційних перешкод; – багатофункціональне інформаційно-аналітичне автоматизоване забезпечення;
	I(2)		
	I(3)		
	I(4)	– неспроможність коректного оцінювання масштабу інвестиційного проекту; – несприятливість зовнішнього середовища (політична та економічна ситуації в країні);	
	I(5)	– невизначеність вимог щодо структури документації проекту та їх циклічна зміна;	
II	II(1)	– відстеження динаміки інвестиційного проекту в режимі реального часу;	– багатофункціональне інформаційно-аналітичне автоматизоване забезпечення;
	II(2)	– ризик змін умов реалізації проекту;	
	II(3)	– необхідність формування системи управління об'єктом інвестування;	– система контролю ІІ;
	II(4)	– відхилення фактичних показників інвестиційного проекту від запланованих.	– інструментарій інтеграції систем бюджетування;
	II(5)		– багатофункціональне інформаційно-аналітичне автоматизоване забезпечення;
III	III(1)		– система контролю ІІІ.

Методологічний підхід до побудови БАМІАСІР ґрунтується на нерозривності сукупності управлінських процесів, необхідності врахувати вплив факторів, етапності життєвого циклу, альтернативності розвитку інвестиційного проекту та підприємства виробничої сфери, тому основні аргументи на користь її такі:

– модель є багатомірною. Для прийняття ІР потрібен динамічний масив даних, що описує стан, історію та розвиток ІІІ, тому використання в режимі реального часу одномоментних (статичних) даних, а також моделей, методів і програмних засобів, які їх використовують, недоцільно;

– БАМІАСІР є адаптивною моделлю. Вплив всіх факторів на процес прийняття ІР майже неможливо врахувати або прогнозувати, оскільки частка людського фактору в більшості випадків завелика. Тому правильним рішенням в даному випадку є розробка підходів щодо врахування або нівелювання впливу факторів за рахунок створення відповідного інструментарію;

– моделі притаманна інформаційність і динамічність. Якщо розробка ІІІ не передбачає фінансування за рахунок заздалегідь визначеного джерела (кредитна спілка, банк, іноземний інвестор тощо), то інвестиційний проект за вимогами банків і методиками бізнес-планування має відслідковуватися для подальшого прогнозування та зменшення ризиків. Різні потенційні інвестори як суб'єкти можливого фінансування ІІІ мають власні вимоги щодо його розробки, змісту та виконання. Тому циклічно виникає потреба в дотриманні нових вимог, що в умовах нестабільності сучасного середовища, глобалізації та інформатизації можливо лише за умови використання інформаційно-аналітичних систем та методів автоматизації цих процесів.

Найпростіший варіант даної моделі представлений у вигляді тривимірного евклідового простору, де просторові координати x , t , y , z відповідають: факторам впливу, стадіям ЖЦ ІІІ, функціональним блокам управлінської діяльності та сценаріям розвитку ЖЦ ІІІ, а БАМІАСІР складається з трьох площин (рис. 6): «стадії ЖЦ ІІІ» – «фактори впливу» (рис. 7); «стадії ЖЦ ІІІ» – «функціональний

блок управлінської діяльності» (рис. 8); «фактори впливу» – «функціональний блок управлінської діяльності» (рис. 9).

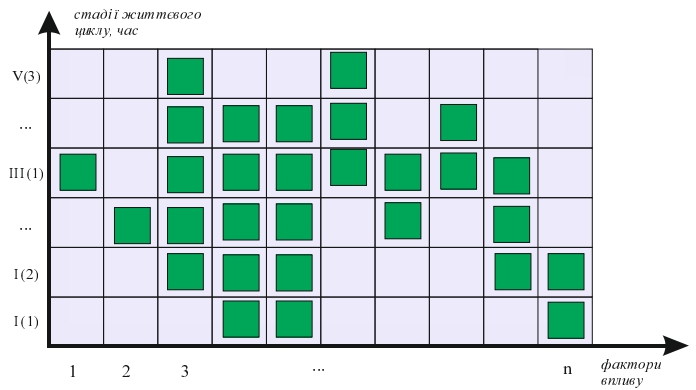

Рисунок 6 – Багатомірна адаптивна модель інформаційно-аналітичної системи прийняття інвестиційних рішень

Рисунок 7 – Двомірна Декартова площина «Стадії ЖЦІП – Фактори впливу»

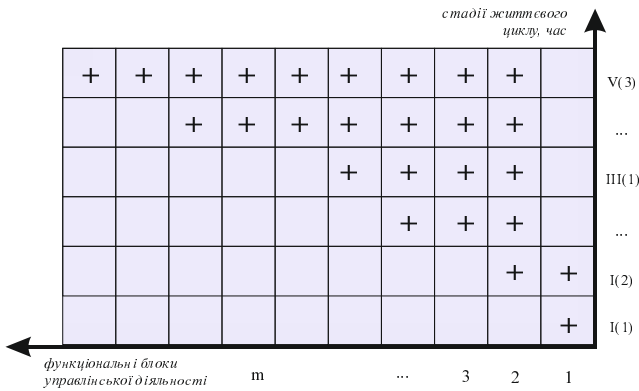
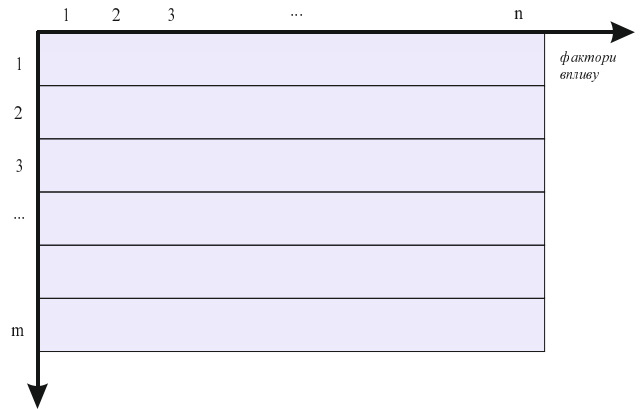

Рисунок 8 – Двомірна Декартова площина «Стадії ЖЦІП – Функціональні блоки управлінської діяльності»

Методологічний підхід до побудови БАМІАСІР також враховує інтегральну експертну оцінку ступеню впливу факторів на процес прийняття ІР в розрізі стадій ЖЦ ІП і функціональних блоків управлінської діяльності, що дозволяє передбачити конкретні фактори впливу для кожного етапу ЖЦ і розробити інструментарій нівелювання факторів впливу для кожного функціонального блоку управлінської діяльності. Апробація даного підходу дозволила підприємствам виробничої сфери врахувати ступень впливу факторів на процес прийняття інвестиційних рішень у відповідності до функціональних блоків управлінської діяльності, етапів життєвого циклу і сценаріїв розвитку системи «проект-підприємство». Приклад графічної інтерпретації сили впливу факторів на процес прийняття ІР та її прогнозу після впровадження запропонованого інструментарію концепції управління процесом прийняття ІР демонструють рис. 10-11.

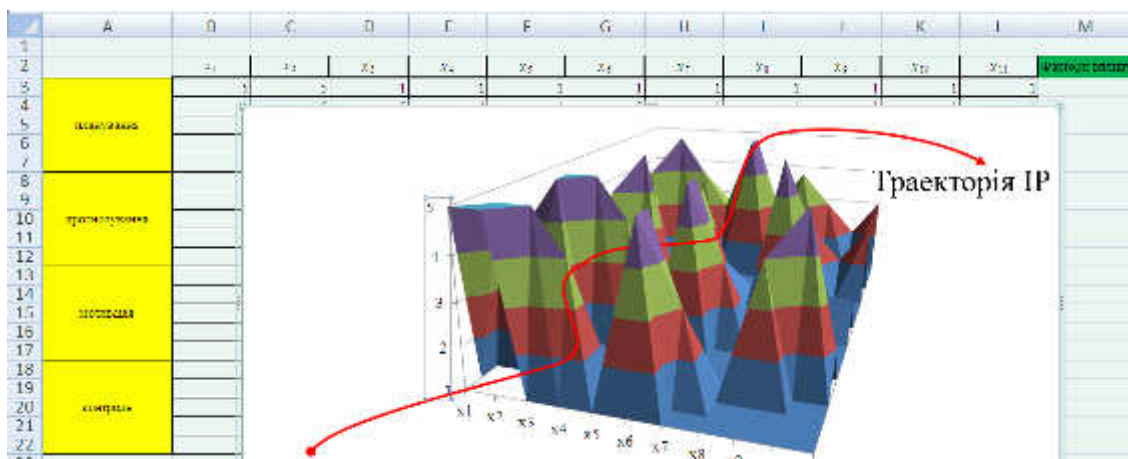

Рисунок 10 – Оцінка сили впливу факторів на процес прийняття ІР за БАМІАСІР для ПП «БІОФУСЛЕНЕРДЖІ»

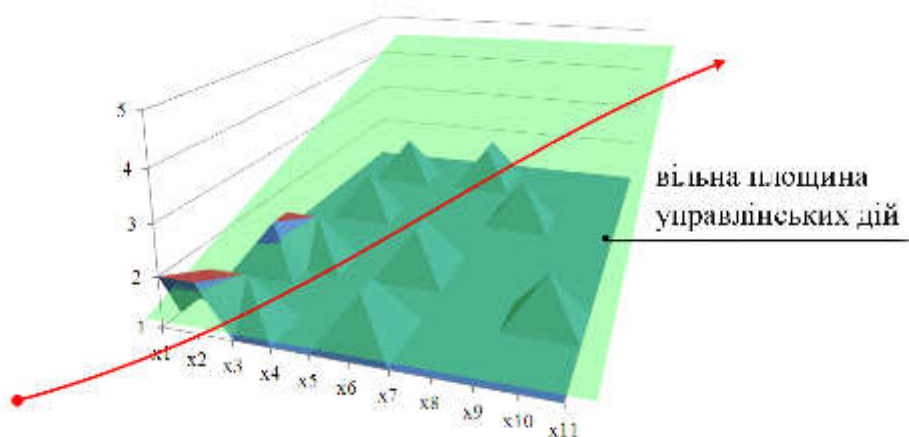

Рисунок 11 – Прогнозний результат після нівелювання факторів впливу на процес прийняття ІР за БАМІАСІР для ПП «БІОФУСЛЕНЕРДЖІ»

Отримані дані підтвердили вірність вимог щодо функціоналу інструментів інформаційно-аналітичної системи прийняття ІР, викладених в концепції. А розроблене багатofункціональне інформаційно-аналітичне забезпечення, що має автоматизовано виконувати покладені на нього функції, розриває циклічність та дозволяє аналізувати результативність, прогнозувати та контролювати показники розвитку ПП.

Застосування в БАМІАСІР геометричної інтерпретації простору-часу згідно спеціальної теорії відносності дозволяє в режимі реального часу вносити зміни до моделі у просторі-часі, що враховує варіативність розвитку ЖЦ ІП (рис. 12).

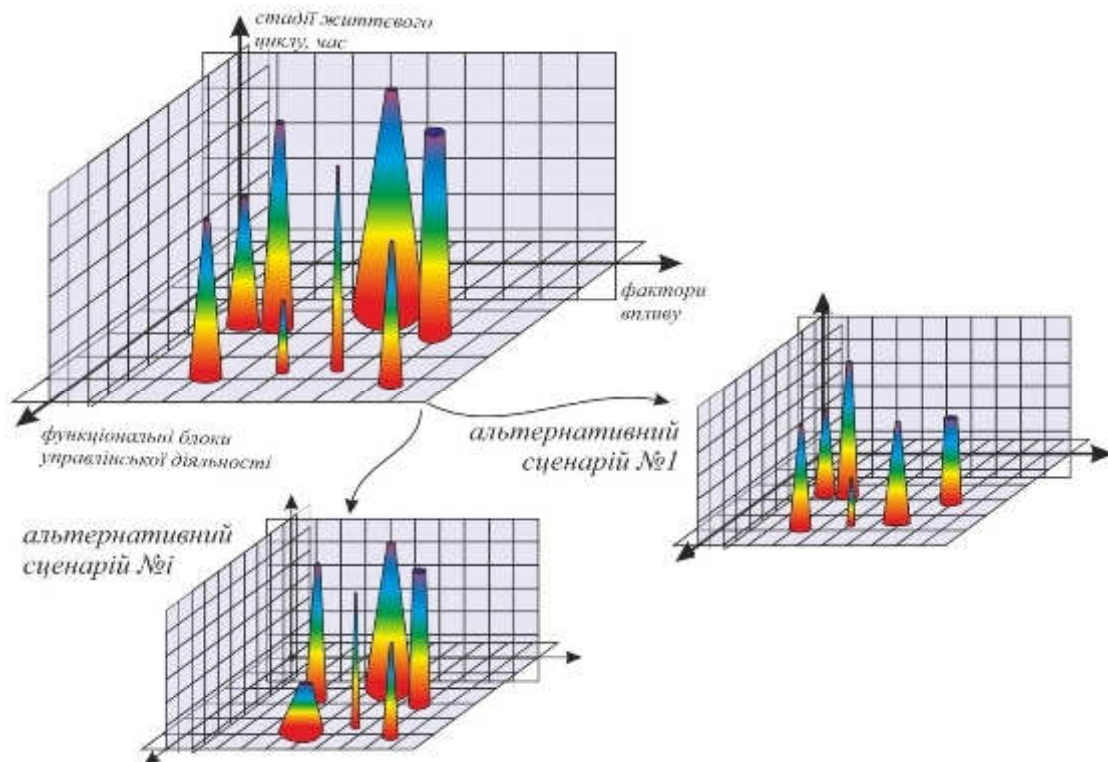

Рисунок 12 – Графічна інтерпретація варіативних змін БАМІАСІР у просторі-часі відповідно варіативності розвитку ЖЦ ІП

При цьому можливі сценарії, закладені в БАМІАСІР на підставі попереднього аналізу тенденції та доміант розвитку підприємств виробничої сфери Одеського регіону виділено *чотири ймовірні альтернативних сценарії розвитку ІП* та чинники, вплив яких визначає його прогностичний сценарій:

1. *Альтернатива a_1* – провадження ІП одночасно з заснуванням нового підприємства виробничої сфери. Відображає ситуацію, коли нове підприємство створюється саме для провадження ІП. Це може бути як новий інноваційний вид продукції, так і продукція, що випускається за новими технологіями. Особливим фактором впливу в такому сценарії є, як правило, складний пошук інвестора з ітераційною переробкою документації ІП.

2. *Альтернатива a_2* – провадження ІП на діючому підприємстві виробничої сфери з метою розширення, диверсифікації, переозброєння. Відображає ситуацію, коли існуюче підприємство ініціює створення ІП. Особливістю такого сценарію є наявність в багатьох випадках власного капіталу, достатнього для застави, проте існує варіативність підходів до побудови і складність подальшої інтеграції систем бюджетування, контролю та аналізу ІП у відповідні системи підприємства.

3. *Альтернатива a_3* – провадження ІП з метою зміни виду діяльності підприємства, продовження його ЖЦ. Відображає ситуацію, коли існуюче підприємство замість ліквідації ініціює реорганізацію у формі ІП. Особливістю такого сценарію є наявність множини проблем, що заважають повноцінному залученню інвестицій в ІП.

4. *Альтернатива* a_4 – провадження ІП з одночасним відокремленням мережевого ІП для заснування дочірнього підприємства. Відображає ситуацію, коли розпочатий ІП є успішним і його досвід тиражовано (як правило, на нові регіони) з відкриттям філії або дочірнього підприємства. Сценарій дозволяє побудувати систему прийняття ІР на певному підприємстві і розповсюдити досвід на інші.

Для порівняльної оцінки визначених альтернатив визначається комплекс відповідних критеріїв, які відповідають визначеним найбільш впливовим факторам впливу на процес прийняття ІР: C_1 – несприятливість зовнішнього середовища; C_2 – невизначеність вимог щодо структури документації проекту та їх циклічна зміна; C_3 – необхідність відстеження динаміки проекту в режимі реального часу; C_4 – ризик змін умов реалізації проекту; C_5 – необхідність формування системи управління об'єктом інвестування; C_6 – відхилення фактичних показників проекту від запланованих; C_7 – перехід до серійного виробництва; C_8 – зміни центрів прибутку; C_9 – зміна керівництвом мети діяльності або цілей розвитку; C_{10} – поява нової бізнес-ідеї; C_{11} – зміна зовнішнього середовища.

Оцінку ступеню імовірності сценаріїв розвитку ІП проведено методом нечіткого моделювання, а саме багатокритеріальної оцінки альтернатив на основі адитивної згортки, який обраний оскільки мають місце: відсутність абсолютної впевненості у динаміці факторів, можливості їх оцінювання виключно математичними методами; високий ступінь залежності ІП від зовнішнього середовища, необхідність опрацювання під час супроводу ІП кількісних і якісних показників в умовах невизначеності і нечіткості майбутнього розвитку ІП.

Сутність методу складається з упорядкування m альтернатив ($a_1 \dots a_4$) по n – критеріях ($C_1 \dots C_{11}$). Зважена оцінка j -ї альтернативи утворюється лінійною комбінацією нечітких чисел. Вид її функції приналежності – трикутний. Ступень вірогідності сценарію відповідає вершині найбільшої функції приналежності. Значення функції приналежності (μ) дорівнює ординаті точки перетинання зваженої оцінки конкретної альтернативи з оцінкою найкращої альтернативи.

Для кожного ІП критерії відносної важливості отримують власні лінгвістичні оцінки. Так, для ІП «БІОФУЄЛЕНЕРДЖІ» сума всіх експертних оцінок ступеню впливу факторів за всіма етапами ЖЦ ІП відповідає критеріям відносної важливості:

$$W = \{ W_{C_1} = \text{Дуже важливий}; W_{C_2} = \text{Дуже важливий}; W_{C_3} = \text{Важливий}; W_{C_4} = \text{Меньш важливий}; W_{C_5} = \text{Меньш важливий}; W_{C_6} = \text{Дуже важливий}; W_{C_7} = \text{Меньш важливий}; W_{C_8} = \text{Меньш важливий}; W_{C_9} = \text{Меньш важливий}; W_{C_{10}} = \text{Меньш важливий}; W_{C_{11}} = \text{Меньш важливий}. \}$$

Відповідно, граничні значення і вершина функцій приналежності для кожної з альтернатив дорівнюють:

$$\text{Альтернатива } a_1 : R'_1 = 2,8; R''_1 = 8,88; R_1^* = 5,4$$

$$\text{Альтернатива } a_2 : R'_2 = 2,4; R''_2 = 8,24; R_2^* = 5,24$$

$$\text{Альтернатива } a_3 : R'_3 = 2,0; R''_3 = 7,52; R_3^* = 4,64$$

$$\text{Альтернатива } a_4 : R'_4 = 1,36; R''_4 = 6,6; R_4^* = 3,8$$

Як видно з рис. 13, найбільш прийнятною для ІП ПП «БІОФУЄЛЕНЕРДЖІ» є альтернатива a_1 (з найбільшим значенням функції приналежності). Далі, по мірі зменшення ступеню відповідності прогнозних результатів альтернативи розміщуються таким чином: a_2, a_3, a_4 .

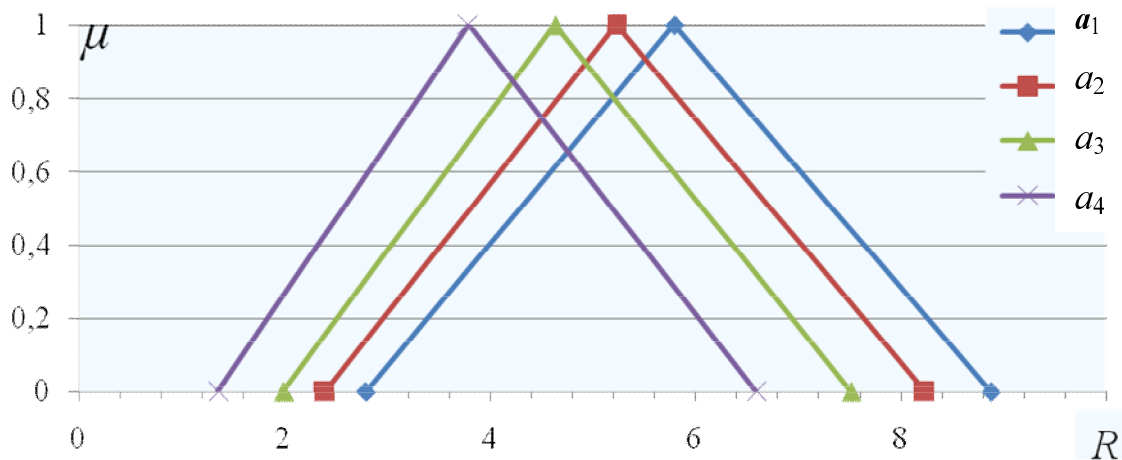

Рисунок 13 – Функції приналежності виважених оцінок альтернативних сценаріїв розвитку ІП (на прикладі ПП «БІОФУЄЛЕНЕРДЖІ»)

Таким чином, відповідно до застосованого підходу, для дослідженого підприємства ПП «БІОФУЄЛЕНЕРДЖІ» найбільш реальною є альтернатива a_1 , за якою ІП розробляється і проваджується одночасно з заснуванням нового підприємства виробничої сфери.

Застосована методика оцінки альтернатив розвитку ІП підприємства виробничої сфери дозволяє визначати об'єкт та здійснювати попередній контроль його діяльності, оцінюючи найбільш ймовірні сценарії розвитку ІП, проте не дозволяє контролювати сьогоденну діяльність, оскільки її характеристики можуть відрізнятися від ймовірних характеристик сценарію. Для цього потрібна системи контролювання ІП, що містить інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень.

В п'ятому розділі – «Інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери» – обґрунтовано науково-методичний підхід до формування інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери, розроблено його інструменти в розрізі функціональних блоків управління.

Створювати інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери потрібно у функціональних блоках управління. Для цього пропонується: а) при плануванні, моделюванні та аналізі показників інвестиційного проекту в залежності від сценаріїв його розвитку та факторів впливу на його життєвий цикл – багатофункціональне аналітичне забезпечення; б) при прогнозуванні поведінки інвестора – календар інвестиційних перешкод та методики його побудови, що розкриває параметричну модель поведінки та реальну активність інвесторів;

Багатофункціональне аналітичне забезпечення прийняття ІР (БАЗПІР) та методичні рекомендації щодо його використання на підприємствах виробничої

сфери, які містять методику та алгоритм його застосування в автоматизованому режимі, використовує всю наявну на підприємстві інформацію, виконує основну функцію планування ІП та дозволяє перетворити існуючий циклічний процес отримання інвестицій (рис. 14) у послідовно-паралельний (рис. 15).

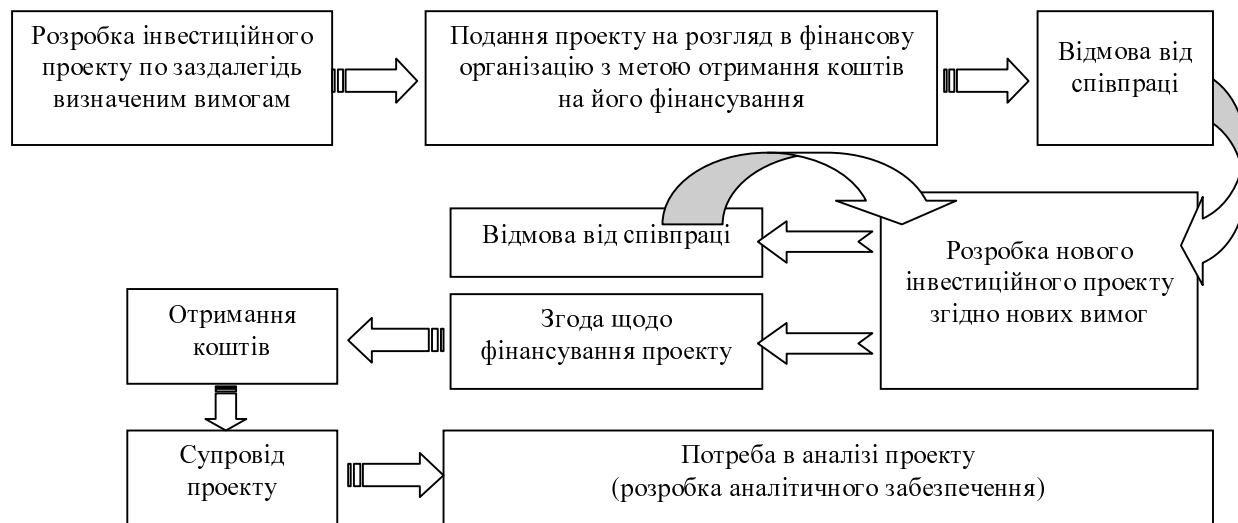

Рисунок 14 – Послідовність дій щодо отримання інвестицій промисловими підприємствами на стадіях розробки та впровадження інвестиційного проекту

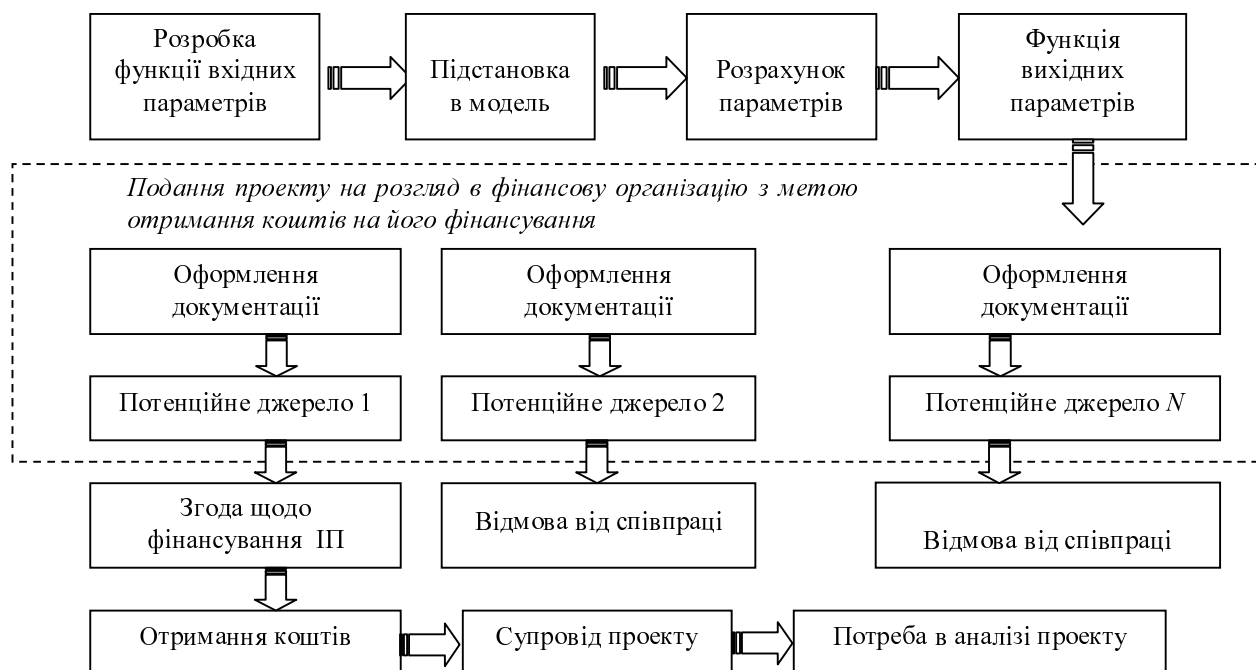

Рисунок 15 – Послідовність дій щодо отримання інвестицій виробничими підприємствами зі застосуванням БАЗПР

В основу БАЗПР покладено логіко-математичний апарат, що характеризує економічні показники ІП. Його автоматизація та реалізація у вигляді програмного забезпечення дозволяє виконувати в функціональних блоках управління функції прогнозування, мотивації та контролю, користуючись спільною базою управлінської інформації ІП. Наявність оперативних вихідних даних в режимі реального часу сприяє мотивації підприємства та ефективній організації роботи.

Алгоритм роботи автоматизованого БАЗПР щодо функції планування ІП (рис. 16) дозволяє моделювати та аналізувати показники розвитку ІП в залежності від сценаріїв його розвитку, зміни фактичних показників діяльності підприємства, зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на етапах ЖЦ ІП.

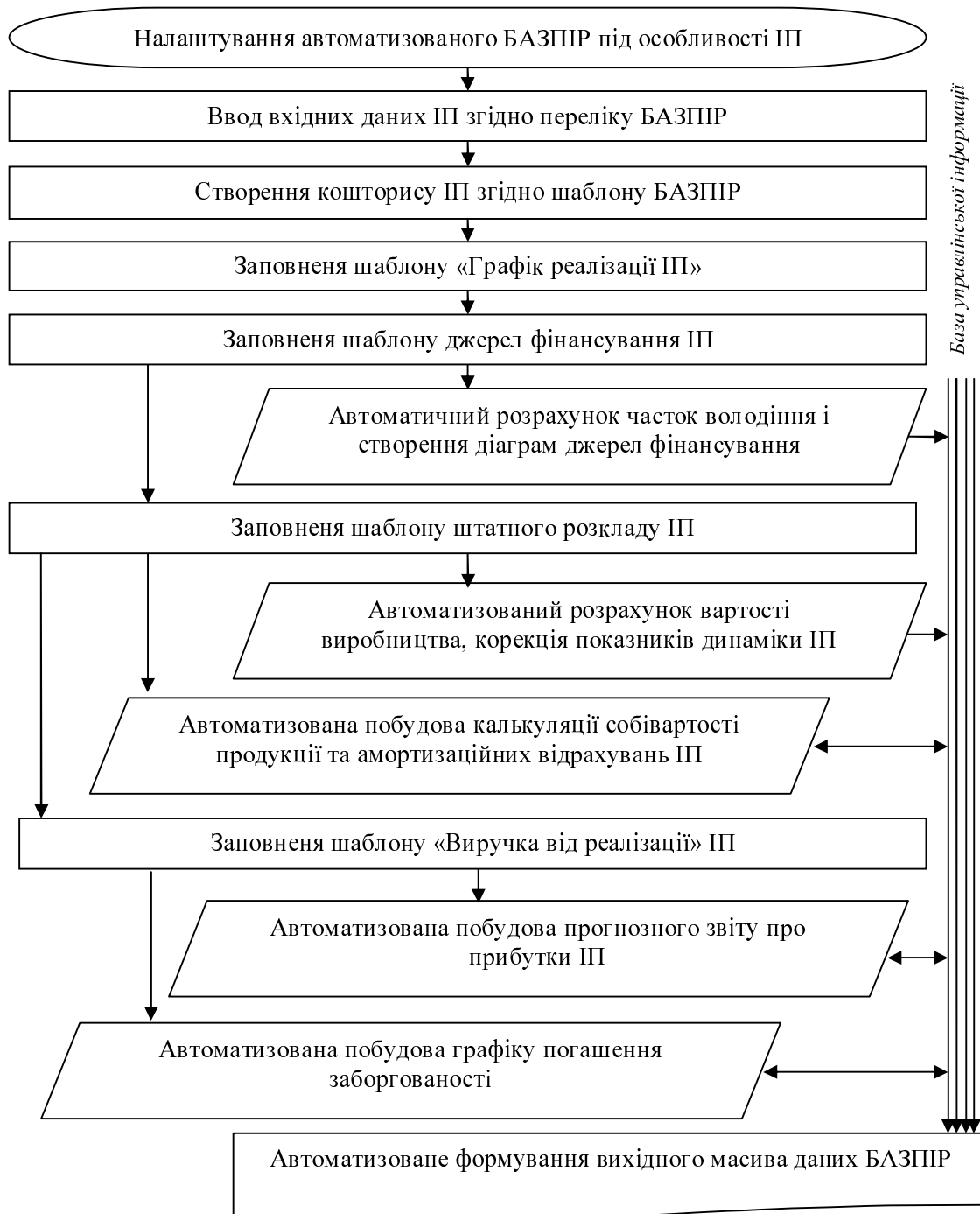

Рисунок 16 – Структура і алгоритм роботи автоматизованого БАЗПР у функціональному блоці планування інвестиційного проекту

Запропоновані методичні рекомендації щодо автоматизованого застосування БАЗПР містять схему роботи із застосуванням математичного апарату та логічних зв'язків між розрахунковими блоками. Це дозволяє: налаштувати логіко-математичний апарат БАЗПР під потреби конкретного ІП; врахувати різноманітність вимог і методик до розробки ІП, а також джерел фінансування і

дольові частки власності ініціаторів ІІ; автоматизовано змінювати графічну інтерпретацію вихідної інформації БАЗПІР відповідно до вимог інвесторів.

Календар інвестиційних перешкод та запропонована на його основі методика розроблені з метою удосконалення процесу прийняття ІР в частині прогнозування поведінки інвестора. Календар містить параметричну модель поведінки інвесторів (табл. 6), яка враховує фактичні дані щодо їх активності (рис. 17).

Таблиця 6 – Параметрична модель поведінки інвесторів (фрагмент)

Показник	Періоди, місяць року																	
	січень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
Період затишшя		0,5	0,7	0,7	0,7	0,7				0,5	0,5	0,7	0,7	0,7	0,7			
Період очікування									0,7	0,7	0,7	0,7	0,5	0,5				
Період адаптації															0,3	0,3	0,3	
Нормоване значення коефіцієнту інвестиційних перешкод	1,0	0,5	0,7	0,7	0,7	1,0	1,0	1,0	0,7	1,0	0,7	0,7	0,5	0,5	0,3	0,3	0,3	1,0

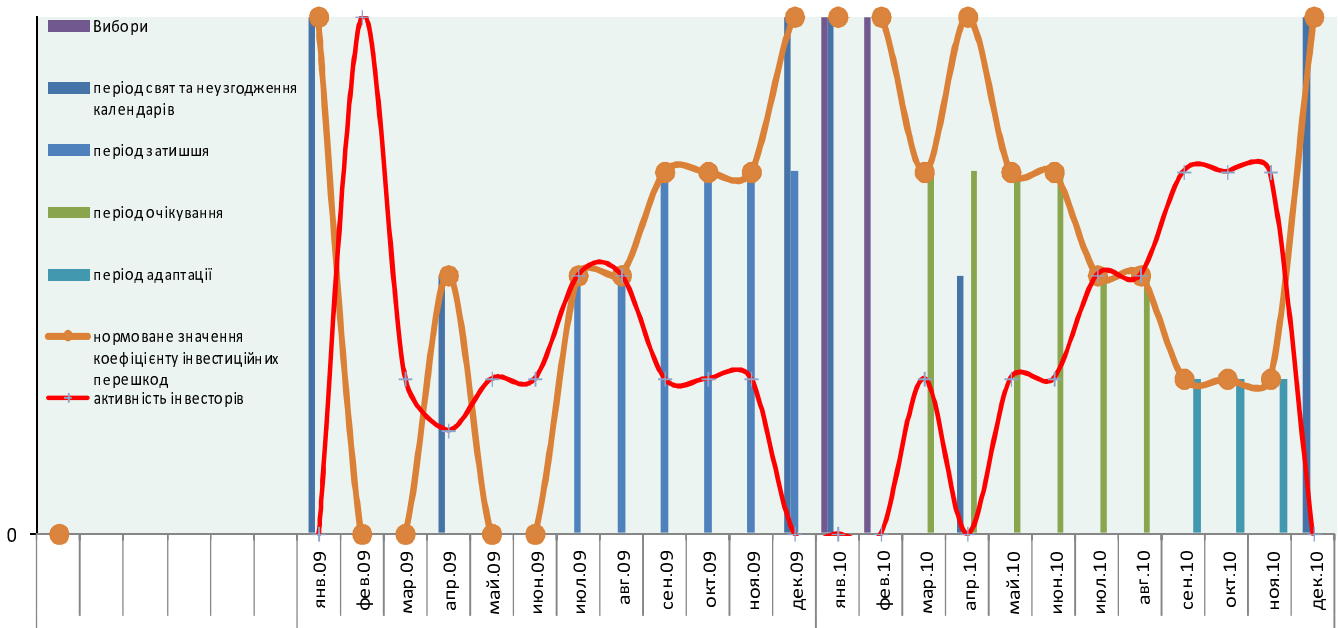

Рисунок 17 – Динаміка інвестиційних перешкод (фрагмент)

В якості інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери запропоновані: а) інструментарій інтеграції систем бюджетування інвестиційного проекту і підприємства; б) методика управління продажами, яка враховує взаємозв'язок підпроцесів за моделлю системи менеджменту якості підприємства, що дозволяє зорієнтувати процес продажів на потреби споживача і виконання завдань інвестиційного проекту; в) система контролю виконання інвестиційного проекту на етапах його життєвого циклу.

Інструментарій інтеграції систем бюджетування інвестиційного проекту і підприємства дозволяє формувати бюджети у вигляді ланок єдиного ланцюга, що проваджує принцип самостійності бюджетів ІП і підприємства, проте одночасно дозволяє підприємству розраховувати фінансові показники з урахуванням показників ІП, а ІП – враховувати наявні резерви підприємства. Це передбачає організаційну, облікову й аналітичну інтеграцію систем управління підприємства та ІП, а також інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття рішень (рис. 18) і містить схему узгодження бюджету підприємства з прогнозними та аналітичними процедурами щодо розробки ІП (рис. 19).

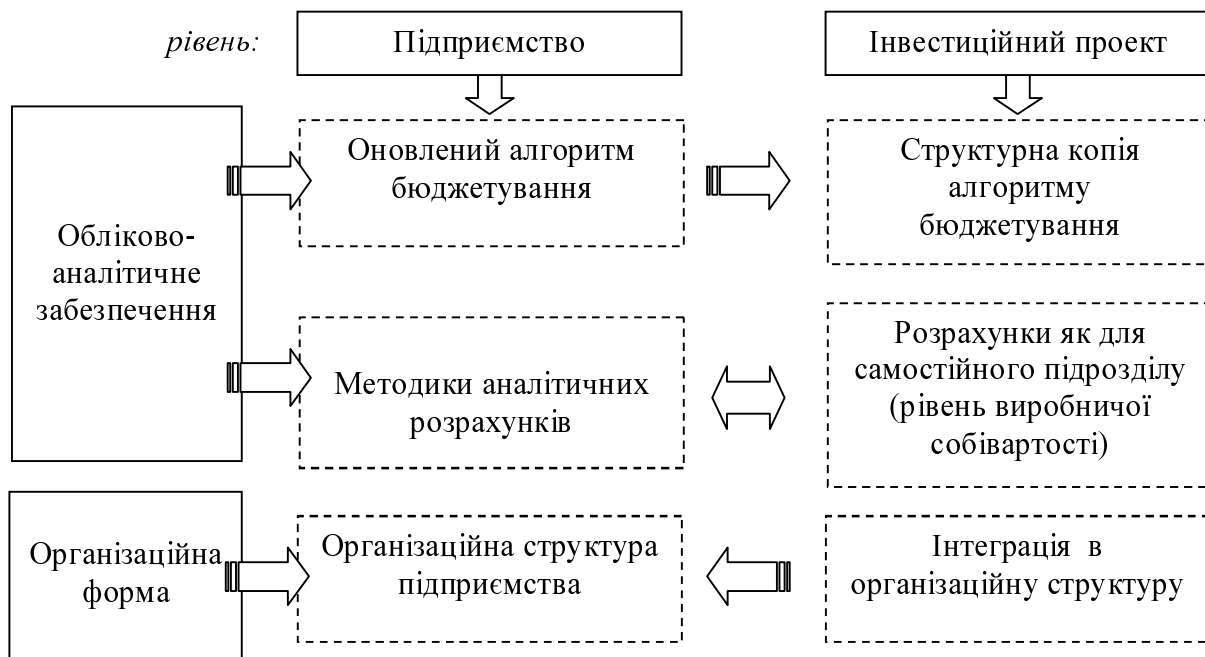

Рисунок 18 – Організаційна, облікова та аналітична інтеграція систем управління підприємства та інвестиційного проекту

Основним призначенням запропонованого метода інтеграції систем бюджетування в рамках концепції є створення сприятливих умов щодо консолідації управлінської інформації ІП (в першу чергу фінансово-економічної) і виділення її з потоку управлінської інформації підприємства, з одночасним збереженням цілотної структури систем управління і обліково-аналітичного забезпечення підприємства виробничої сфери.

Розроблена *методика управління продажами* містить перелік показників (обсяг реалізації за групами продукції; обсяг дебіторської заборгованості тощо), форм звітності (щомісячний звіт про загальне відвантаження продукції; звіти про роздрібні продажі у розрізі: торгових марок; нових видів товарів; точок прямих продаж; акцій у точках продаж; звіт про наявність конкурентів на ринку; звіт про нові товари, що випускають конкуренти; звіт про рівень рекламної активності конкурентів; звіт про зміни цін конкурентів на аналогічну продукцію; звіту про стан розрахунків з покупцями) і аналітичних таблиць (комплект таблиць щодо аналізу споживачів; аналіз повернення продукції; аналіз виконання плану продаж в розрізі комісіонерів; звіт керівника з продажу продукції).

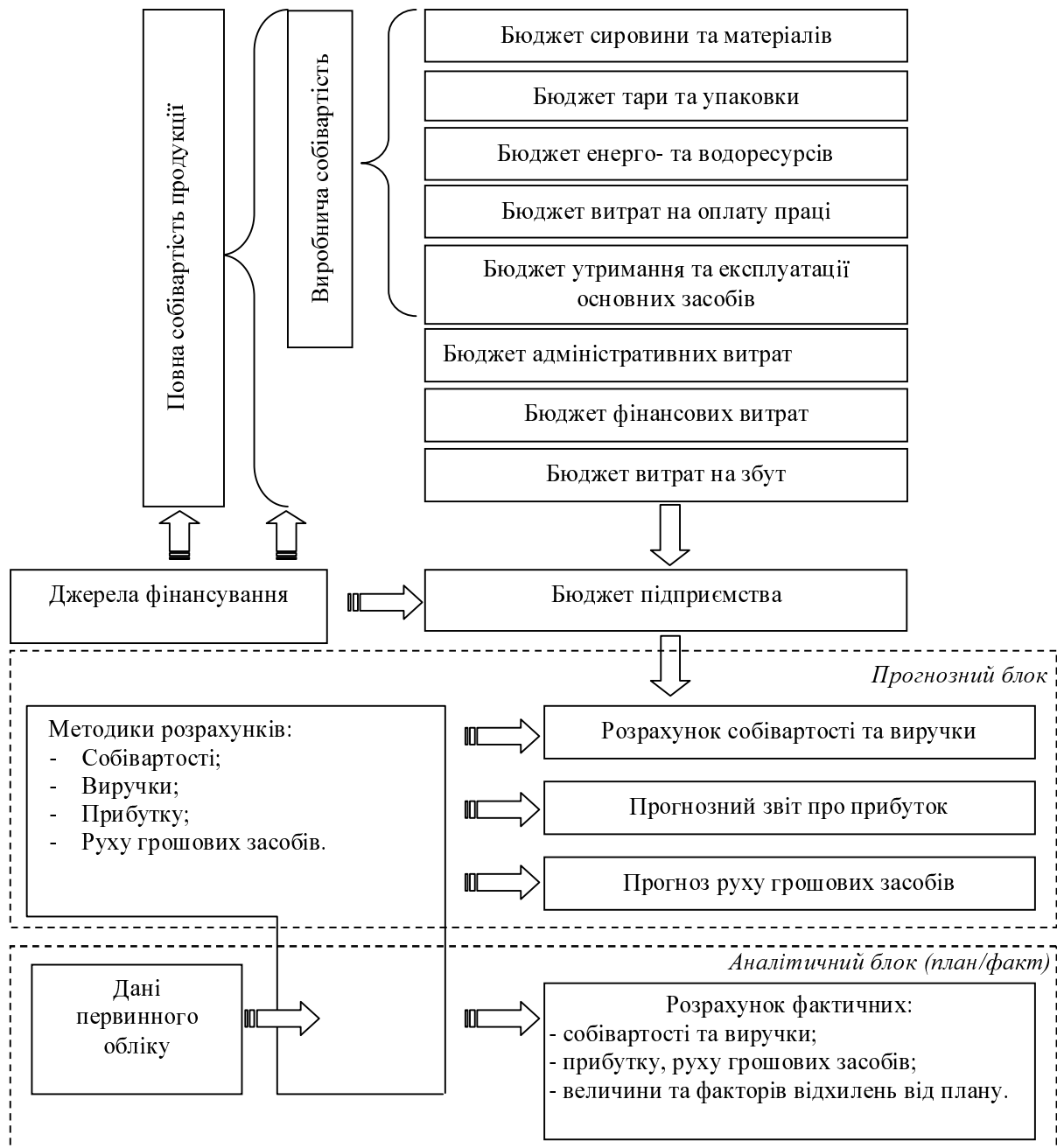

Рисунок 19 – Схема узгодження бюджету підприємства з прогнозними та аналітичними процедурами інвестиційного проекту

Взаємозв'язок підпроцесів *методики управління продажами* (рис. 20) узгоджений з системою менеджменту якості підприємства виробничої сфери, що дозволяє орієнтувати процес продаж на потреби споживача, забезпечує виконання завдань ІІІ.

Система контролю виконання ІІІ на етапах його ЖЦ містить: схему руху капітальних інвестицій за основними етапами ЖЦ ІІІ підприємства виробничої сфери, обліково-інформаційне забезпечення системи контролю, деталізацію процедур контролю виконання ІІІ підприємства виробничої сфери по основних етапах ЖЦ ІІІ, методичне забезпечення контролю виконання ІІІ та рекомендовану схему взаємодії підрозділів підприємства виробничої сфери при виконанні ІІІ і дозволяє: а) оцінити вплив кожної статті бюджету інвестиційного проекту на його

загальну величину та провести контроль відповідності до запланованого кошторису; б) провести оцінку відповідності досягнутих показників по проекту установленим нормативним даним; в) оцінити об'єм реалізації продукції підприємства виробничої сфери, необхідний для покриття всіх витрат по ІП за умови нульового прибутку.

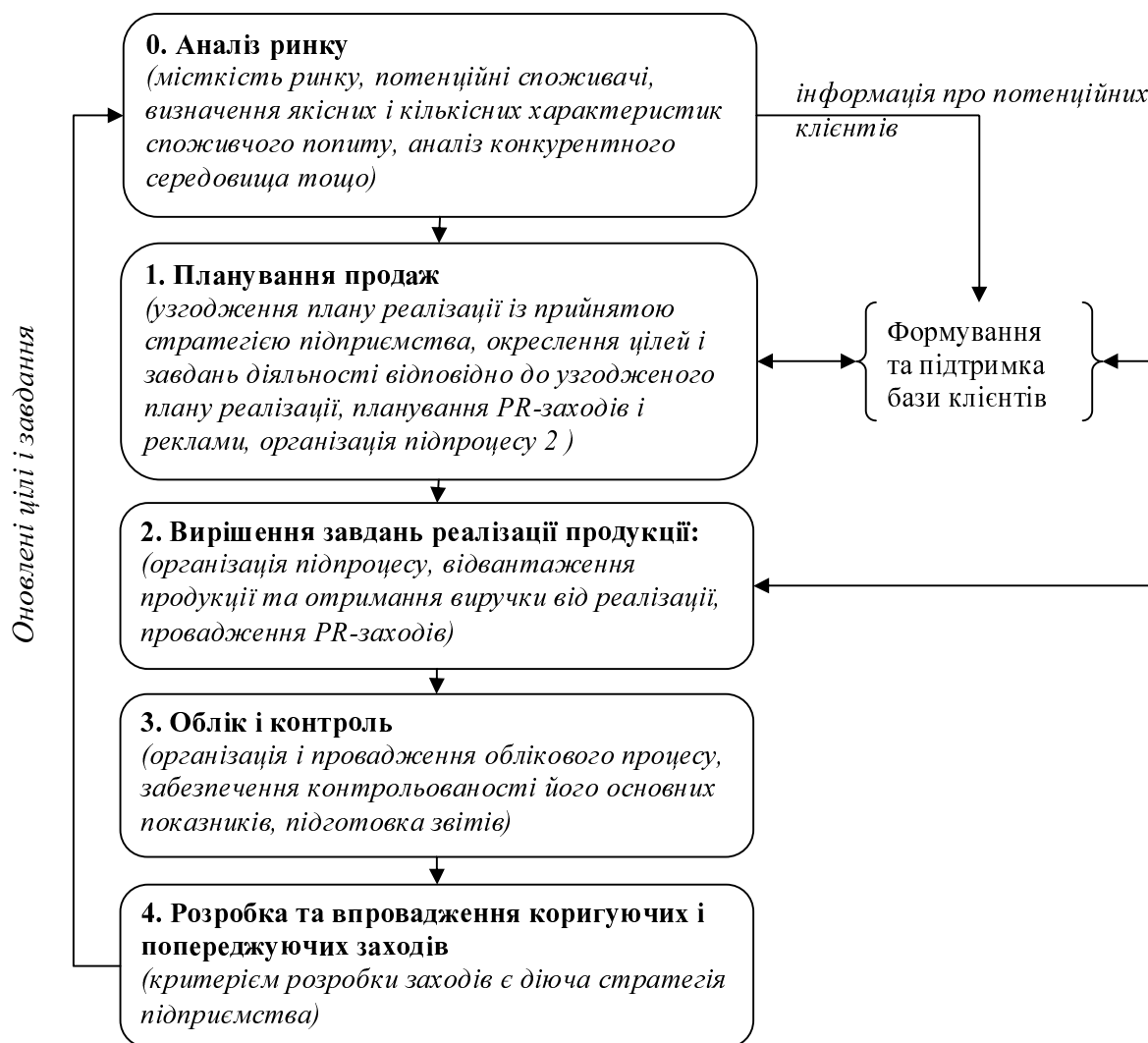

Рисунок 20 – Взаємозв'язок підпроцесів методики управління продажами

В рамках функціональних блоків управління ІП система контролю вирішує наступні задачі: в управлінні предметною областю проекту – контроль змін ІП; в управлінні по часовим параметрам ІП – контроль графіків реалізації ІП; в управлінні вартістю ІП – контроль змін вартісних параметрів, зафіксованих в бюджеті ІП; в управлінні якістю ІП – контроль якості результатів проекту, зафіксованих у стандартах якості, а також прийняття необхідних заходів щодо усунення причин, які призводять до погіршення якості продукту проекту.

Економічна ефективність впровадження запропонованих інструментів управління процесом прийняття ІР на підприємствах виробничої сфери обумовлена перетворенням послідовного у часі інвестиційного процесу у послідовно-паралельний і зменшенням або нівелюванням впливу факторів на процес прийняття ІР. Застосування запропонованих інструментів дозволяє

зменшити кількість розрахунків вихідних показників ІІ втричі, а кількість переробки документації – з 762868 до 5721 умовних знаків. Впровадження результатів дослідження дозволили ТОВ ВО «Одесагрунтмаш» скоротити тривалість передінвестиційної фази ІІ на 30%, а ПП «БІОФУЄЛЕНЕРДЖІ» у ІІ з сезонним виробництвом – на один рік. Впровадження автоматизованого БАЗІІР уніфікує розробки ІІ для всіх типів джерел їх фінансування, що скорочує термін розробки інвестиційного проекту при їх зміні в 3 рази або на 150 людино-годин.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення та нове вирішення *науково-прикладної проблеми*, яка полягає у розробленні теоретико-методологічного базису та методичних положень і рекомендацій щодо управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери, що підвищує ефективність управління їх інвестиційним процесом.

Основні наукові та прикладні результати дослідження полягають у такому:

1. Відсутність теоретико-методологічного базису управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери в умовах нестабільності середовища на тлі глобалізації економіки та інформатизації суспільства обмовлена тим, що цей процес розглядається з позиції звуженого трактування сутності інвестиційних рішень, тому визначено зміст і проаналізовано взаємозв'язки основних понять та категорій, що стосуються управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах. Інвестиційні рішення визначені як комплексні управлінські рішення стратегічного характеру у всіх функціональних блоках управління підприємства, розраховані на тривалий період часу, спрямовані на розробку, впровадження і супровід інвестиційного проекту від його ідеї до повної реалізації. Їх прийняття розглянуто як складний багатомірний процес, що цілісно охоплює життєвий цикл проекту та містить ітерації, які можуть циклічно його затримувати.

2. Систематизація класифікаційних ознак інвестицій, інвестиційних рішень і факторів, що впливають на процес їх прийняття, довела доцільність доповнення ознаками класифікації: інвестицій – об'єкт інвестицій, що виділяє інвестиційні рішення щодо амортизації в інвестиційному проекті; інвестиційних рішень – функціональний блок управління підприємством, що дозволяє виділити технологічні, виробничі, збутові та адміністративні інвестиційні рішення. Класифікацію факторів, що впливають на процес прийняття інвестиційних рішень, доповнено економіко-управлінськими, соціально-психологічними та інформаційними факторами. На підставі зміни класифікаційних засад та категоріально-понятійного апарату сформульована робоча гіпотеза дослідження, яка стверджує, що в умовах нестабільності середовища, глобалізації економіки та інформатизації суспільства управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери має здійснюватися на принципах багатомірності, адаптивності, інтерактивності та автоматизації за етапами життєвого циклу інвестиційного проекту за допомогою відповідного інструментарію сценарного управління.

3. Запропоновано оновлену характеристику життєвого циклу інвестиційного проекту як форми інвестування підприємств виробничої сфери, яка враховує нелінійність розвитку інвестиційних проектів і адаптованість їх сценаріїв; розглядає життєвий цикл ієрархічно. Нелінійність обумовлена варіативністю розвитку життєвого циклу інвестиційного проекту, яка може приймати теоретично-лінійний, мережевий, песимістичний та реорганізаційні види, формуючи його сценарну структуру. Визначені найбільш важливі стадії та фази життєвого циклу інвестиційного проекту, в яких утворюються перші витрати та доходи інвестиційного проекту, що дає змогу порівняти планові і фактичні показники, оцінити відхилення та прийняти рішення щодо їх усунення.

4. Дослідження існуючих моделей і методів прийняття управлінських рішень дозволило оцінити їх застосовність для процесу прийняття інвестиційних рішень і доповнити їх систематизацію. Обґрунтовано, що найбільш застосовними в теорії життєвого циклу є нормативні, предикативні, індуктивні та проблемно-орієнтовані моделі. Математичний аналіз, евристичні та кількісні методи економічного обґрунтування рішень є найбільш застосовними у відповідності до принципів багатомірності, адаптивності, інтерактивності і автоматизації.

5. Обґрунтовано можливості існуючих управлінських технологій та інформаційно-аналітичного забезпечення щодо реалізації методів та моделей в процесі прийняття інвестиційних рішень. Аналіз можливостей проведено за критеріями: циклічний характер впровадження ІР, варіативність розвитку інвестиційного проекту та підприємства, вартість управлінських технологій та інформаційно-аналітичного забезпечення, їх здатність роботи в режимі реального часу. Доведено, що існуючі на ринку програмні продукти не відповідають достатньою мірою встановленим критеріям, що потребує розробки методологічних і методико-прикладних засад управління процесом прийняття ІР.

6. Дослідження впливу факторів на процес прийняття інвестиційних рішень на прикладі підприємств виробничої сфери Одеського регіону дозволило визначити їх причинно-наслідкові зв'язки та удосконалити методику їх оцінювання. Запропоновано визначати вагомість факторів за етапами життєвого циклу інвестиційного проекту в розрізі функціональних блоків управління. Виділено 19 факторів впливу, з яких методом експертних оцінок виділено 11 найбільш суттєвих. Отримані оцінки дозволили інтерпретувати силу впливу факторів на процес прийняття інвестиційних рішень та сформулювати перелік вимог, критеріїв і принципів побудови інструментів інформаційно-аналітичної системи прийняття інвестиційних рішень.

7. Розроблено та обґрунтовано концепцію управління процесом прийняття інвестиційних рішень, теоретико-методологічний базис якої інтегровано з інструментальним забезпеченням функціональних блоків управління, що зменшує вплив факторів на процес прийняття інвестиційних рішень. Концепція визнає багатомірність інвестиційного процесу в просторі-часі і наявність зв'язку «фактори впливу – функціональні блоки управлінської діяльності – етап ЖЦ ІР», враховує фактори впливу на процес прийняття інвестиційних рішень, функціональні блоки управління, варіативність змін інвестиційного проекту та розвитку підприємства, тому дозволяє врахувати варіативність розвитку системи «проект-підприємство» та зменшити вплив факторів на процес прийняття ІР. Її

об'єктом виступає процес прийняття ІР на підприємствах виробничої сфери, а ідея полягає в тому, що управління цим процесом має здійснюватися по етапах ЖЦ ІП за допомогою відповідного інструментарію управління, який дозволить врахувати або нівелювати на цих етапах фактори впливу на процес прийняття ІР в розрізі функціональних блоків управління.

8. Розроблена багатofункціональна модель інформаційно-аналітичної системи прийняття ІР і методологічний підхід до її формування ґрунтуються на принципах багатомірності, адаптивності, інтерактивності і автоматизації та дозволяють підприємствам виробничої сфери моделювати вплив факторів на процес прийняття ІР за етапами і сценаріями розвитку ЖЦ ІП в розрізі функціональних блоків управління. Апробація моделі підтвердила вірність вимог щодо функціоналу інструментів інформаційно-аналітичної системи прийняття ІР, викладених в концепції. Розроблене автором багатofункціональне інформаційно-аналітичне забезпечення, що має автоматизовано виконувати покладені на нього функції, розриває циклічність та дозволяє аналізувати результативність, прогнозувати та контролювати показники розвитку ІП.

9. Удосконалено методичний підхід до оцінювання альтернатив розвитку інвестиційного проекту підприємств виробничої сфери, який враховує характер змін життєвого циклу інвестиційного проекту і факторів впливу на процес прийняття інвестиційних рішень, дозволяє здійснити попередній контроль інвестиційних проектів, оцінюючи їх найбільш ймовірні сценарії. Оцінку ступеню імовірності сценаріїв розвитку ІП проведено методом багатокритеріальної оцінки альтернатив на основі адитивної згортки, який обраний, оскільки: відсутня абсолютна впевненість у динаміці факторів, можливості їх оцінювання виключно математичними методами; високий ступінь залежності ІП від зовнішнього середовища, необхідність опрацювання під час супроводу ІП кількісних і якісних показників в умовах невизначеності і нечіткості майбутнього розвитку ІП.

10. Запропоновано науково-методичний підхід до формування інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття ІР на підприємствах виробничої сфери, який спрямований на нівелювання факторів впливу на процес прийняття ІР в розрізі функціональних блоків управління, та два його інструменти. Перший – багатofункціональне аналітичне забезпечення та методичні рекомендації щодо його використання на підприємствах виробничої сфери, які містять методику та алгоритм його застосування в автоматизованому режимі, виконує основну функцію планування ІП та дозволяє перетворити існуючий циклічний процес отримання інвестицій у послідовно-паралельний. Другий – календар інвестиційних перешкод, що використовується для удосконалення процесу прийняття ІР в частині прогнозування поведінки інвестора. В основу методики його побудови покладено параметричну модель фактичної активності інвесторів.

11. Удосконалення науково-методичного підходу та інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття ІР на підприємствах виробничої сфери дозволили: а) формувати бюджети єдиним ланцюгом за принципами самостійності і консолідації управлінської інформації інвестиційного проекту та підприємства виробничої сфери, зв'язати бюджети підприємства з прогнозними та аналітичними процедурами розробки інвестиційного проекту – за рахунок інструментарію інтеграції систем бюджетування інвестиційного проекту і підприємства;

б) враховувати взаємозв'язок підпроцесів за моделлю системи менеджменту якості підприємства, що дозволяє зорієнтувати процес продажів на потреби споживача і виконання завдань інвестиційного проекту – за рахунок методики управління продажами; в) постатейно контролювати виконання бюджету інвестиційного проекту та рух інвестицій за основними етапами ЖЦ ІП – за рахунок вдосконаленої системи контролю виконання інвестиційного проекту на етапах його життєвого циклу.

12. Економічна ефективність впровадження наукових результатів дослідження на підприємствах виробничої сфери обумовлена: на передінвестиційній фазі – перетворенням послідовного у часі інвестиційного процесу у послідовно-паралельний та зменшенням впливу факторів на процес прийняття ІР, що скорочує термін розробки всесезонного ІП на 30% та сезонного ІП – на 300%; на інвестиційній та експлуатаційній фазах – за рахунок відстеження динаміки проекту в режимі реального часу, формування спільної управлінської інформації, планування, бюджетування та реалізації продукції.

Розроблені методико-прикладні положення і рекомендації щодо управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери утворюють комплекс управлінських інструментів, що підвищує ефективність управління інвестиційним процесом підприємством виробничої сфери, тому доцільний до застосування в системі його управління.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Балан О.С. Прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери: [моногр.] / О.С. Балан // Одеса: вид-во «ВМВ», 2014. – 417 с. (19,63 д.а.).

2. Балан О.С. Система менеджменту якості та прийняття інвестиційних рішень на виробничому підприємстві: [моногр.] / О.С. Балан // Одеса: вид-во «ВМВ», 2014. – 90 с. (3,71 д.а.).

3. Балан О.С. Прийняття інвестиційних рішень в інвестиційному менеджменті: [моногр.] / О.С. Балан, С.В. Філіппова // Донецьк: вид-во «Ноулідж» (Донецьке відділення), 2013. – 371 с. (15,43 д.а., особистий внесок здобувача: досліджені теоретико-методичні засади управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери, розроблені і обґрунтовані інформаційно-аналітичні інструменти прийняття інвестиційних рішень на стадіях життєвого циклу інвестиційних проектів – 13,35 д.а.).

4. Балан О.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття інвестиційних рішень в формуванні конкурентоспроможності регіону / С.В. Філіппова, О.С. Балан // Формування конкурентоспроможності економіки регіону Українського Причорномор'я: [моногр.]. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2012. – Розд. 8. – С. 199-233 (2,11 д.а., особистий внесок здобувача: досліджено фактори впливу на інвестиційний проект, побудовано модель поведінки інвесторів – 0,78 д.а.).

Статті у наукових фахових виданнях України

5. Балан О.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень / А.С. Балан, Л.А. Волощук // Вісник технологічного університету Поділля. – 2004. – № 6. – С. 47-50. (0,36 д.а., особистий внесок здобувача: обґрунтовано зміст і функції інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень – 0,18 д.а.).

6. Балан А.С. Инвестиционный анализ в процессе стратегического планирования / Л.О. Волощук, О.С. Балан, С.В. Филиппова // Труды Одесского политехнического университета: Зб. научн. пр. – Одесса, 2004. – Вып. №2, (22). – С. 303-306. (0,29 д.а. особистий внесок здобувача: досліджено можливість використання інструментів прийняття стратегічних управлінських рішень – 0,1 д.а.).

7. Балан А.С. Теоретические аспекты системы внутреннего контроля / Т.Н. Погребная, С.В. Филиппова, А.С. Балан // Научный вестник. Одесский государственный экономический университет. Всеукраинская ассоциация молодых ученых. – 2009. – № 13, (91). – С. 58-65. (0,36 д.а., особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність інструментарію системи контролю виконання інвестиційного проекту – 0,25 д.а.).

8. Балан А.С. О проблемах внедрения ССП на отечественных предприятиях / Т.Н. Погребная, С.В. Филиппова, А.С. Балан // Научный вестник. Одесский государственный экономический университет. Всеукраинская ассоциация молодых ученых. – 2009. – № 11, (89). – С. 230-238. (0,43 д.а. особистий внесок здобувача: проаналізовано фактори впливу на процес прийняття рішень за видами управлінської діяльності – 0,4 д.а.).

9. Балан О.С. Побудова системи внутрішнього контролю інвестиційних процесів вітчизняних підприємств / О.С. Балан, К.В. Ковтуненко, А.А. Атабаєва // Труды Одесского политехнического университета: Зб. научн. пр. – Одесса, 2010. – Вып. 1-2, (33-34). – С. 268-271. (0,31 д.а. особистий внесок здобувача: розроблено елементи системи контролю виконання інвестиційного проекту – 0,12 д.а.).

Індексується і реферується в зарубіжних базах даних РІНЦ (Росія); Ulrich's Periodicals Directory (США).

10. Балан О.С. Методологічні підходи до класифікації інвестицій / С.В. Філіппова, О.С. Балан // Праці Одеського політехнічного університету: Зб. научн. пр. – Одеса, 2011. – Вип. 3, (37). – С. 80-86. (0,27 д.а., особистий внесок здобувача: побудовано класифікацію інвестицій на підставі ознак пріоритетності використання на стадіях життєвого циклу інвестиційного проекту – 0,2 д.а.). **Індексується і реферується в зарубіжних базах даних РІНЦ (Росія); Ulrich's Periodicals Directory (США).**

11. Балан О.С. Апробація моделі інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття інвестиційних рішень на промислових підприємствах України / О.С. Балан // Праці Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки: Зб. научн. пр. – Черкаси, 2012. – Вип. 31, Ч. II. (2), Том 1. – С. 39-42. (0,3 д.а.).

12. Балан О.С. Життєвий цикл інвестиційного проекту та інвестиційні рішення / О.С. Балан // Економіка харчової промисловості. – 2012. – № 1, (13). – С. 43-47. (0,24 д.а.).

13. Балан О.С. Щодо подальшого розвитку досліджень молодими вченими інвестиційних процесів на промислових підприємствах України / С.В. Філіппова, О.С. Балан // Вісник економічної науки України. – 2012. – № 1, (21). – С. 196-198. (0,4 д.а., особистий внесок здобувача: обґрунтовано методологічні засади врахування факторів, що впливають на інвестиційний проект – 0,2 д.а.).

14. Балан О.С. Модель інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття інвестиційних рішень: [Електронний ресурс] / О.С. Балан // Ефективна економіка. – 2012. – № 12. – Режим доступу: <http://economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1621>. (0,44 д.а.).

15. Балан О.С. Модель поведінки інвесторів як елемент інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття інвестиційних рішень промислового підприємства / О.С. Балан // Наука й економіка. Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. – 2013. – № 2, (30). С. 149-153. (0,3 д.а.). **Журнал індексується і реферується в зарубіжній базі даних РІНЦ (Росія).**

16. Балан А.С. Концептуальная адаптивная модель информационно-аналитической системы принятия инвестиционных решений / О.С. Балан // Економічні інновації: Зб. научн. пр. – Одеса, 2013. – Вип. 52. – С. 30-35. (0,26 д.а.).

17. Balan O. Investments & innovations project at an industrial enterprise: peculiarities, role and project life cycle / O. Balan, N. Parieva // Праці Одеського політехнічного університету : Зб. научн. пр. – Одеса, 2013. – Вип. 2, (41). – С. 295-300. (0,38 д.а. особистий внесок здобувача: уточнені поняття «інвестиційний процес», «інвестиційне рішення» – 0,3 д.а.). **Індексується і реферується в зарубіжних базах даних РІНЦ (Росія); Ulrich's Periodicals Directory (США).**

18. Балан О.С. Класифікація управлінських рішень при розробці та супроводі інвестиційного проекту промислового підприємства / О.С. Балан О.А. Котляр // Економічний форум. – 2013. – № 3. – С. 111-119. (0,41 д.а. особистий внесок здобувача: побудовано класифікацію управлінських рішень на етапах розробки та супроводу інвестиційного проекту – 0,39 д.а.).

19. Balan O.S. Investment projects at industrial enterprises: accounting and implementation control : [Електронний ресурс] / O.S. Balan, O.V. Berber // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 2, (7). – С. 126-134. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>. (0,61 д.а., особистий внесок здобувача: побудовано концептуальну модель системи контролю виконання інвестиційного проекту по фазах його життєвого циклу – 0,58 д.а.) **Журнал індексується і реферується в зарубіжних базах даних РІНЦ (Росія); Index Copernicus (Польща); Ulrich's Periodicals Directory (США), EBSCO Publishing (США); Google Scholar (США).**

20. Балан О.С. Перебіг подій, тенденції та наслідки в інвестиційних процесах підприємств виробничої сфери України / О.С. Балан // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 1, (63). – С. 72-80. (0,58 д.а.).

21. Балан А.С. Фазы жизненного цикла инвестиционного решения и методология принятия инвестиционных решений / О.С. Балан, О.В. Арабаджи // Економіка. Фінанси. Право. – 2014. – № 6. – С. 3-6. (0,28 д.а., особистий внесок

здобувача: визначені фази життєвого циклу інвестиційного проекту та обґрунтовано їх вплив на прийняття інвестиційних рішень – 0,2 д.а.).

22. Балан А.С. Принятие инвестиционного решения в сферах управленческой деятельности промышленного предприятия / О.С. Балан, В.А. Полякова // Економічний форум. – 2014. – № 3. – С. 144-150. (0,32 д.а., особистий внесок здобувача: обґрунтовано вплив видів управлінської діяльності на процес прийняття інвестиційних рішень – 0,3 д.а.).

23. Балан А.С. Фазы и стадии инвестиционного проекта / А.С. Балан, И.А. Шерепера // Науковий вісник: Фінанси, Банки, Інвестиції. – 2014. – № 2, (27). – С. 93-101. (0,46 д.а., особистий внесок здобувача: удосконалено категоріально-понятійний апарат життєвого циклу інвестиційного проекту – 0,4 д.а.).

24. Балан О.С. Класифікація факторів впливу на процес прийняття інвестиційних рішень : [Електронний ресурс] / О.С. Балан // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 2, (12). – С. 219-223. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n2.html>. (0,60 д.а.). **Журнал індексується і реферується в зарубіжних базах даних РІНЦ (Росія); Index Copernicus (Польща); Ulrich's Periodicals Directory (США), EBSCO Publishing (США); Google Scholar (США).**

25. Балан О.С. Аналіз нормативно-правового базису інвестування на підприємствах виробничої сфери України : [Електронний ресурс] / О.С. Балан // Фінансовий простір. – 2014. – № 4, (16). – С.10-30. – Режим доступу: <http://fp.cibs.cu.ua/files/1404/14bosanb.pdf>. (0,69 д.а.). **Журнал індексується і реферується в зарубіжних базах даних EBSCO Publishing (США); Open Academic Journal Index (Росія).**

26. Балан О.С. Формування інструментів інформаційно-аналітичної системи прийняття інвестиційних рішень з урахуванням життєвого циклу інвестиційних проектів та видів управлінської діяльності / О.С. Балан // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 2, (64). – С. 58-66. (0,74 д.а.).

27. Балан О.С. Сценарне управління процесом прийняття інвестиційних рішень : [Електронний ресурс] / О.С. Балан // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 5, (15). – С. 128-132. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n5.html>. (0,60 д.а.). **Журнал індексується і реферується в зарубіжних базах даних РІНЦ (Росія); Index Copernicus (Польща); Ulrich's Periodicals Directory (США), EBSCO Publishing (США); Google Scholar (США).**

28. Балан О.С. Науково-методичний підхід до формування інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери / О.С. Балан // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 6, (68). – С. 48-57 (0,45 д.а.).

29. Балан А.С. Реновация территорий – особенности принятия инвестиционных решений / А.С. Балан, И.А. Шерепера // Економічні інновації : Зб. наук. пр. – Одеса, 2013. – Вип. 55. – С. 30-37. (0,35 д.а. особистий внесок здобувача: обґрунтовано вплив специфічних видів управлінської діяльності на процес прийняття інвестиційних рішень – 0,3 д.а.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

30. Balan O.S. Competence of the personnel in managing investment decisions at the stage of life cycle of investment project / O.S. Balan // Problems of social and economic development of business: Collection of scientific articles. – Montreal, 2014. Vol. 1. – P. 189-193 (0,42 д.а.) **Журнал індексується і реферується в зарубіжних базах даних: РІНЦ (Росія); CPCI-SSH THOMSON REUTERS (США).**

2. Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Інші видання

31. Balan O. Essence, meaning and classification of investment decisions. [Електронний ресурс] / O. Balan, N. Par'eva // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – Одеса, 2012. – № 3-4 (4-5). – С. 52-56. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/n4-5.html>. (0,44 д.а. особистий внесок здобувача: узагальнено класифікації інвестиційних рішень – 0,3 д.а.). **Журнал індексується і реферується в зарубіжних базах даних РІНЦ (Росія); Index Copernicus (Польща); Ulrich's Periodicals Directory (США), EBSCO Publishing (США); Google Scholar (США).**

Матеріали наукових конференцій

32. Балан О.С. Використання системи збалансованих показників в управлінні підприємством [електронний ресурс] : Матеріали I Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 15-17 травня 2007р.) / О.С. Балан. – Одеса: ОНПУ, 2007. – Режим доступу: http://docs.google.com/Doc?id=ddzjsw5z_12c2nnmf. (0,25 д.а.).

33. Балан О.С. Автоматизовані інформаційні системи в стратегічному плануванні : Матеріали II Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 21-25 травня 2008р.) / О.С. Балан. – Одеса: Вид-во «ВМВ», 2008. – Т. 2. – С.25-33. (0,23 д.а.).

34. Балан О.С. Деякі аспекти переоцінки основних коштів під час кредитування іноземним капіталом : Матеріали IV Міжнар. період. наук.-практ. конф. [«Альянс наук: вчений – вченому»], (ПДАБА, м. Дніпропетровськ, 2009р.) / О.Г. Гниленко, В.В. Іванова, О.С. Балан. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2009. – Т. 1. – С.25-29. (0,23 д.а., особистий внесок здобувача: розглянуто особливості використання іноземного капіталу в інвестиційних проектах – 0,2 д.а.).

35. Балан О.С. Визначення елементів та функцій механізмів активізації підприємницької діяльності : Materiály V mezinárodní vedecko-praktická konference [«Veda a vznik – 2009/2010»], (Praha, 2010) / О.С. Балан. – Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o, 2010. – С. 82-85. (0,09 д.а.).

36. Балан О.С. Деякі принципи створення механізму активізації підприємницької діяльності : Материалы V междунар. научн. практ. конф., [«Бъдещето проблеми те на световната наука», Икономики], (София, 17-25 декември 2009) / О.С. Балан. – София: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2009. – Т. 10. – С. 50-51. (0,09 д.а.).

37. Балан А.С. Особенности использования системы сбалансированных показателей во внутреннем контроле инвестиционных проектов отечественных предприятий : Матеріали І наук.-практ. Інтернет-конф. [«Проблеми ринку та розвитку регіонів України в 21 столітті»], (Одеський національний політехнічний університет, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса, 17-19 травня 2010) / О.Е. Кучма, Д.Ю. Дяківа, А.С. Балан. – Одеса: Вид-во «ВМВ», 2010. – С. 74-78. (0,27 д.а., особистий внесок здобувача: виявлення факторів впливу на процес прийняття рішень за видами управлінської діяльності – 0,2 д.а.).

38. Балан О.С. Визначення інвестиційного рішення з позиції реалізації інвестиційного проекту : Матеріали міжнар. конф. [«Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України»], (Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса, 21-22 жовтня 2010 р.) / О.С. Балан, Слюсар В.Ю. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2010. – С. 258-260. (0,10 д.а., особистий внесок здобувача: дано тлумачення терміну «інвестиційне рішення» – 0,08 д.а.).

39. Балан О.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення моніторингу капітальних інвестицій виробничих підприємств : Матеріали VII всеукр. наук.-практ. конф. для викладачів, аспірантів та молодих вчених [«Автоматизовані системи управління підприємством з використання програмного забезпечення СП «Парус-України»: стан, проблеми, перспективи»], (м. Донецьк, 18 травня 2011р.) / С.В. Філіппова, О.С. Балан. – Донецьк: ДНУЕТ ім. М.Туган-Барановського, 2011. – С. 21-24. (0,17 д.а., особистий внесок здобувача: розроблено інформаційно-аналітичні інструменти процесу прийняття рішень для супроводу інвестиційних проектів – 0,1 д.а.).

40. Балан О.С. Підприємницькі інформаційні системи як інструмент активізації підприємницької діяльності : Матеріали XVI Всеукр. наук.-метод. конф. [«Проблеми економічної кібернетики 2011»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 14-16 вересня 2011р.) / О.С. Балан, О.М. Русева. – Одеса: ОНПУ, 2011. – Т. 1. – С. 105-111. (0,19 д.а. особистий внесок здобувача: обґрунтовано роль інформаційно-аналітичних систем в прийнятті рішень під час супроводу інвестиційних проектів – 0,1 д.а.).

41. Балан О.С. Дослідження класифікації капітальних інвестицій крізь призму загальної класифікації інвестицій : Матеріали II наук.-практ. Інтернет-конф. [«Проблеми ринку та розвитку регіонів України в 21 столітті»], (Одеський національний політехнічний університет, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса, 17-19 травня 2011р.) / О.С. Балан, І.К. Шушковська. – Одеса: Вид-во «ВМВ», 2011. – С. 106-112. (0,26 д.а. особистий внесок здобувача: досліджено класифікації капітальних інвестицій – 0,1 д.а.).

42. Балан О.С. Розробка проекту венчурного бізнесу: задачі, етапи, перспективи : Матеріали міжнар. наук.-техн. сем. [«Організація системи венчурного бізнесу та комерціалізація результатів наукових досліджень»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 18-21 травня 2011р.) / О.С.Балан. – Одеса: ОНПУ, 2011. – С. 89-93. (0,14 д.а.).

43. Балан О.С. Класифікація капітальних інвестицій в діяльності виробничих підприємств : Матеріали V Всеукр. наук.-практ. Інтернет конф. [«Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України»] (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 23-25 травня 2011). – Одеса: Вид-

во «ВМВ», 2011. – Т. 2. – С. 7-9. *(0,11 д.а.)*

44. Балан О.С. Прийняття інвестиційних рішень на стадіях супроводу інвестиційного проекту : Матеріали II Міжнар. інтернет-конф. [«Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 23 травня 2013) / О.С.Балан. – Одеса: ОНПУ, 2013. – С. 198-199. *(0,18 д.а.)*

45. Балан А.С. Разработка сопровождение инвестиционного проекта: управленческий аспект : Матеріали III наук.-практ. Інтернет-конф. [«Проблеми ринку та розвитку регіонів України в 21 столітті»], (Одеський національний політехнічний університет, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса, 17-19 травня 2012р.) / А.С. Балан. – Одеса: Вид-во «ВМВ», 2012. – Т. 2. – С. 12-18. *(0,14 д.а.)*

46. Балан О.С. Інвестиційний розвиток виробничих підприємств : Матеріали VI Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 15-25 травня 2012р.) / О.С. Балан. – Одеса: Вид-во «ВМВ», 2012. – Т. 2. – С.15-23. *(0,12 д.а.)*

47. Балан О.С. Модель прийняття інвестиційних рішень на промислових підприємствах : Матеріали XVII Всеукр. наук.-метод. конф. [«Проблеми економічної кібернетики 2012»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 26-28 вересня 2012р.) / О.С. Балан, Н.О. Пар'єва, Д.І. Кирток. – Одеса: ОНПУ, КНЦ «Політех-консалт», 2012. – Т. 3. – С. 77-82. *(0,23 д.а., особистий внесок здобувача: розроблено модель прийняття інвестиційних рішень – 0,2 д.а.)*

48. Балан О.С. Методичні засади виконання інвестиційного проекту промислового підприємства : Матеріали VII Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 21-25 травня 2013) / О.С. Балан. – Одеса: ОНПУ, 2013. – Т. 2. – С. 32-35. *(0,11 д.а.)*

49. Балан О.С. Аналіз та складання фінансової звітності інвестиційних проектів : Матеріали VIII междунар. научн. практ.а конф., [«Динамиката на съвременната наука: Икономики»], (г. София, 2013р.) / О.С. Балан, Д.Л. Кулябічева. – София: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2013. – Т. 3. – С. 3-4. *(0,12 д.а. особистий внесок здобувача: досліджено аналітичні інструменти прийняття інвестиційних рішень – 0,1 д.а.)*

50. Балан О.С. Інвестиційний процес – погляд інвестора : Materialy IX Miedzynarodowej naukow-i-praktycznej konferencji [«Actualne problem nowoczesnych nauk – 2013: Economiczne nauki»], (Przemysl, 2013) / О.С. Балан, М.Р. Партика. – Przemysl: Sp. z o.o. «Nauka I studia», 2013. – V. 3. – S. 25-27. *(0,11 д.а., особистий внесок здобувача: виокремлено етапи інвестиційного процесу з точки зору інвестора – 0,1 д.а.)*

51. Балан О.С. Теоретичні основи інвестиційного процесу на промисловому підприємстві : Матеріали міжнар. українсько-японської конф. з питань науково-промислового співробітництва, (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 24-25 жовтня 2013р.) / О.С. Балан, Н.О. Пар'єва. – Одеса: ОНПУ, 2013. – С.71-73. *(0,11 д.а., особистий внесок здобувача: встановлено порядок і зміст етапів інвестиційного процесу – 0,1 д.а.)*

52. Балан А.С. Фазы и стадии жизненного цикла инвестиционного проекта в

управлении процессом принятия инвестиционных решений предприятий производственной сферы : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Перспективи економічної інтеграції: бачення наукової молоді»], (Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса, 24-25 квітня 2014р.) / А.С. Балан. – Одеса : ІПРЕЕД НАНУ, 2014. – С. 187-191. (0,27 д.а.).

53. Балан О.С. Інвестиції в електронне урядування: очікування і реалії : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Теоретичні та організаційно-методичні засади надання електронних послуг в системі е-урядування»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 25 квітня 2014р.) / А.С. Балан. – Одеса, ОНПУ, 2014 – С. 19-23. (0,14 д.а.).

54. Балан О.С. Побудова інструментів інформаційно-аналітичної системи прийняття інвестиційних рішень на базі програмного забезпечення «БІЗНЕС-АНАЛІТИК» : Materials of the X International scientific and practical conference [«Conduct of modern science: Economic science»], (Sheffield, 2014) / О.С. Балан. – Sheffield: Science and education LTD, 2014. – V. 2. – P. 76-84 (0,44 д.а.).

55. Балан О.С. Аналіз інвестиційних процесів підприємств виробничої сфери України : Матеріали X міжнар. наук.-практ. конф. [«Розвиток наукових досліджень' 2014»], (м. Полтава, 24-26 листопада 2014 р.) / О.С. Балан. – Полтава: Вид-во «ІнтерГрафіка», 2014. – Т. 6. – С. 41-48. (0,48 д.а.).

Навчальні посібники

56. Балан А.С. Экономика предприятия. Практикум. Сборник задач и производственных ситуаций / С.В. Филиппова, А.С. Балан, В.И. Захарченко; [Под ред. И.П. Продиуса]. – Харьков: Одиссей, 2004. – 288 с. (8,4 д.а. *особистий внесок здобувача: тема 8. Управление инвестициями, 1,3 д.а.*)

57. Экономика предприятия: краткий курс : [Мультимедийное учебно-методическое пособие] / Продиус И.П., Филиппова С.В., Захарченко В.И., Балан А.С. – Харьков: Одиссей, 2004. – 192 с. (8,4 д.а. *особистий внесок здобувача: глава 2 – основной капитал предприятия, 1,49 д.а.*)

58. Brand book для малих міст : [Підручник] / [М. Врублевський, С. Філіппова, В. Логвінов, О. Балан та ін.]. – Варшава: Вид-во: Інститут Фонд східних досліджень, 2014 р. – 61с. (2,68 д.а. *особистий внесок здобувача: розділ 1.5. Система заохочення для іноземного інвестора, 0,1 д.а.*)

Свідоцтва про авторські права

59. А.с. № 46755 (про реєстрацію авторського права на твір) Україна, Державна служба інтелектуальної власності України. Наукова розробка «Модель багатofункціонального інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття інвестиційних рішень» / О.С. Балан, С.В. Філіппова (Україна). – Дата реєстрації 12.12.2012.

60. А.с. № 47618 (про реєстрацію авторського права на твір) Україна, Державна служба інтелектуальної власності України. Комп'ютерна програма програмне забезпечення «БІЗНЕС-АНАЛІТИК» (ПЗ «БІЗНЕС-АНАЛІТИК») / О.С. Балан (Україна). – Дата реєстрації 05.02.2013.

АНОТАЦІЯ

Балан О.С. Управление процессом принятия инвестиционных решений на предприятиях производственной сферы. – Рукопись.

Диссертация на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеський національний політехнічний університет, Одеса, 2015.

У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення науково-прикладної проблеми, яка полягає в розробці методологічних та методико-прикладних положень з управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери.

Запропоновано та обґрунтовано концепцію управління процесом прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери, теоретико-методологічний базис якої інтегрується з інструментальним забезпеченням функціональних блоків управління, дозволяючи зменшувати вплив факторів на процес прийняття інвестиційних рішень.

Розроблено багатофункціональну адаптивну модель інформаційно-аналітичної системи прийняття інвестиційних рішень та методологічний підхід до її побудови. Запропоновано науково-методичний підхід до формування інформаційно-аналітичного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери.

Ключові слова: інвестиційні рішення, підприємства виробничої сфери, фактори впливу, концепція управління, життєвий цикл, інвестиційний проект, теоретико-методологічний базис, концептуальна модель, науково-методичний підхід, сценарії, методи.

АННОТАЦИЯ

Балан А.С. Управление процессом принятия инвестиционных решений на предприятиях производственной сферы. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Одесский национальный политехнический университет, Одесса, 2015.

В диссертации приведено теоретическое обобщение и новое решение научно-прикладной проблемы, которая заключается в разработке методологических и методико-прикладных положений по управлению процессом принятия инвестиционных решений на предприятиях производственной сферы.

Разработаны и обоснованы концептуальная основа управления процессом принятия инвестиционных решений, теоретико-методологический базис которой интегрирован с инструментальным обеспечением функциональных блоков управления, что позволило уменьшить влияние факторов на процесс принятия инвестиционных решений. Положенные в основу концепции постулаты многомерности инвестиционного процесса в пространстве-времени и характерные связи «факторы влияния – функциональные блоки управленческой деятельности –

этап жизненного цикла» позволяют учитывать вариативность развития инвестиционного проекта и предприятия при управлении процессом принятия инвестиционных решений.

Разработана многофункциональная модель информационно-аналитической системы принятия инвестиционных решений и методологический подход ее формирования, которые основываются на принципах многомерности, адаптивности, интерактивности и автоматизации и позволяют моделировать влияние факторов на процесс принятия ИР по этапам и сценариям развития ЖЦ ИП в разрезе функциональных блоков управления.

Предложен научно-методический подход к формированию информационно-аналитического обеспечения процесса принятия инвестиционных решений на предприятиях производственной сферы, который направлен на нивелирование факторов влияния на процесс принятия инвестиционных решений в разрезе функциональных блоков управления за счет использования двух информационно-аналитических инструментов: а) многофункционального аналитического обеспечения – при планировании, моделировании и анализе показателей инвестиционного проекта в зависимости от сценариев его развития и факторов влияния на его ЖЦ. б) методики построения календаря инвестиционных помех, который основывается на параметрической модели активности инвесторов – при прогнозировании поведения инвестора. Данный подход позволяет: формировать бюджеты в качестве звеньев единого цепи на принципах самостоятельности и консолидации управленческой информации инвестиционного проекта и предприятия производственной сферы – за счет использования инструментария интеграции систем бюджетирования инвестиционного проекта и предприятия; ориентировать процесс продаж на нужды потребителя и обеспечивать выполнение задач инвестиционного проекта - с помощью методики управления продажами, которая содержит перечень показателей, форм отчетности и аналитических таблиц, и учитывает взаимосвязь подпроцессов в соответствии с моделью системы менеджмента качества предприятия производственной сферы; выбирать источники финансирования с помощью рекомендаций, которые сформированы с учетом этапов жизненного цикла, вида затрат и связи бюджета предприятия с прогнозными и аналитическими процедурами разработки инвестиционного проекта.

Методический подход к оценке альтернатив развития инвестиционного проекта предприятий производственной сферы, усовершенствованный за счет учета характера изменений жизненного цикла инвестиционного проекта и факторов влияния на процесс принятия инвестиционных решений, позволил осуществить предварительный контроль инвестиционных проектов, оценивая их наиболее вероятные сценарии.

Получил развитие категориально-понятийный аппарат теории управления процессом принятия инвестиционных решений за счет расширения содержания понятия «инвестиционные решения», которое, в отличие от существующих, определяется как совокупность всех управленческих решений, объектом которых является инвестиционный процесс и процесс внедрения и сопровождения инвестиционного проекта.

Систематизированы классификационные основы процесса принятия инвестиционных решений в части: 1) дополнения классификации инвестиционных решений признаком «функциональный блок управления предприятием», что соответствует видам функционального управления предприятием и раскрывает экономическое содержание калькуляции себестоимости продукции; 2) классификации инвестиций за счет их систематизации по признаку «объект инвестиций», что выделяет инвестиционные решения по амортизации в инвестиционном проекте; 3) классификации факторов, влияющих на процесс принятия инвестиционных решений, за счет добавления факторов в группы: а) экономико-управленческих - сезонности спроса, сырья и производства; наличия методик учета этапов жизненного цикла и наличия сертифицированных методик ISO; компетентности исполнителей и разработчиков инвестиционных проектов; б) социально-психологических – эмоциональных факторов инвестора и основателя инвестиционного проекта; в) информационных - отслеживание динамики проекта в режиме online; наличия программного обеспечения автоматизации процесса управления;

Ключевые слова: предприятия производственной сферы, инвестиционные решения, факторы влияния, концепция управления, жизненный цикл, инвестиционный проект, концептуальная модель, научно-методический подход, сценарии, методы.

SUMMARY

Balan O.S. Investment decisions process management at manufacturing enterprises' sphere. – Manuscript.

Thesis seeking the Doctor of Economic sciences degree in the specialty 08.00.04 – Economics and management of enterprises (by economic activity types). – Odessa National Polytechnic University, Odessa, 2015.

The thesis provides a theoretical generalization and new solution of scientific and applied problems, as to the methodological and methodical applied provisions' development for investment decisions making process management at manufacturing enterprises. Proposed and substantiated is the concept for investment decisions making process control at manufacturing enterprises, its theoretical and methodological basis being integrated with instrumental support of management functional blocks, allowing the reduction of relevant factors' impact onto investment decisions making.

Elaborated is a multifunction adaptive model of information-analytical system for investment decisions making with a methodological approach to its structuring.

A scientific and methodical approach to the information and analytical support of investment decision making process at manufacturing enterprises is suggested.

Keywords: investment decisions, enterprises production sector, influence, management concept, life cycle, investment projects, theoretical and methodological basis, conceptual model, scientific and methodical approach, scenarios, methods.